

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

№42 (20057) БЭРЭСКЭЖЪЫЙ, ГЪЭТХАПЭМ и 14, 2012-рэ илъэс

● ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИИП

ТхьакIушынэ Аслъан изэIукIэгъухэр

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхьакIушынэ Аслъан гъэтхалэм и 12-м Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазыйрэ Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей идиректорэу Джыгунэ Фатимэрэ зэIукIэгъу адырилагъ.

Культурэм иIофышIэхэм яколлегиеу шыIэштIым, 2011-рэ илъэсымкIэ Iофэу ашIагъэм икIэуххэр зыщызэ-фахысыжышIтIым, епхыгъэ Iофыгъохэм мыщ щакIэплъагъэх. ТхьакIушынэ Аслъан мыхэм пшъэралъ афишIыгъ культурэм ылъэныкъокIэ Iофхэм изытет осэ тэрэз къыфашIынэу, апэрэ чэзыоу гъэцкIэгъэн фэе пшъэралъхэр агъэнэфэнхэу ыкIи пIэлъэ кIыхъэм телыгъэгъэ проектхэм шIуагъэу къатыштыр зыхафIынэу.

— Культурэм иIофышIэхэм япрофессиональнэ ухъазырыныгъэ зыкъегъэIэтыгъэным, творческэ коллективхэм хэжыныгъэ ягъэшыгъэным нахъ лъэшэу анаIэ тырагъэтын фае, — хигъэунэфыкIыгъ ТхьакIушынэ Аслъан.

Джащ фэдэу музейхэм япхыгъэ Iофыгъохэу республикэм къыштыгъэ-джыгъэхэм шъхьафэу атегушIагъэх. Лъэпкъ музейм иэкспозиционнэ залхэм изытет, мылIукукIэ ар зэрэзтегъэ-псыхъагъэм, экспонатхэр зышIаIыгъхэ чIыпIэм иIофхэм изытет фэгъэхыгъэу республикэм и Лышхъэу къыфалотатгъэх.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ипресс-кIулыкIу

Лытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Кытэ ыкIор!

Сыгу къыздеIэу Адыгэ Республикэм и Конституцие и Мафэ фэиI сыпфэгъушIо!

Конституциер сыдигъуи цIыфхэм яфитыныгъэхэмрэ яшъхьафитыныгъэрэ ягарант цыхъэшIэгъоу цытыгъ ыкIи непи къэнэжсы. Конституциер зэраштагъэр Адыгэ Республикэм икIэралыгъо гъэпсыкIэ, мамырныгъэм, зэгурыIоныгъэм ягъэптынкIэ мэхъаншIо зигъэ чэзыоу хъугъэ.

Мы мэфэ шIагъом сыгу къыздеIэу сыпфалъало псауныгъэ пытэ, насип, цыIэцIэ-псэуцIэ дэгъу уиIэнэу, лъэпкъ фэдэхэм ягъэцIэнкIэ гъэхъагъэхэр пшIынхэу!

Лытэныгъэ къыпфэзышIэу, Республикэу Ингушетием и Лышхъэу Ю.Б. ЕВКУРОВ

ИщыIэныгъэ зэпхыгъэр егъэлъапIэ

Орэдыр игъусэу хэгъэгъухэм ячIыпIэ «пльыр-хэм» ащылэгъэ бзылIыгъэм удэгущыIэныр IэшIэхэп. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу, республикэ филармонием иорэ-дылоу КушъэкIо Симэ лъэпкъ искусствэм цы-зэлъашIэным фэшI гъогу ма-кIэп зэпчы-гъэр.

КIэлэцIыкIу къэ-шъокIо ансамблэу «Нэ-

фым» игъусэу Тыркуем, Израиль, фэшъхьафхэм ащылэгъ. Тыркуем къырахыжыгъэ ижы-рэ адыгэ ордэмэ псэ къапыгъэ-кIэжъэ, уахъгэм диштэу цIыф-мэ зэхарегъэхых.

— ИскусствэхэмкIэ Адыгэ республикэ колледжым кIэлэ-егъаджэу Iоф шысшIэу езгъэ-жыагъ, — имурадхэм ташегъэ-гъуазэ КушъэкIо Симэ. — Ти-ныбжыкIэхэм адыгэ орэдыр, лъэпкъ искусствэр шIу язгъэ-лэгъунхэм сыпылI.

КушъэкIо Симэ тиапэрэ композиторхэу КIубэ Шэбанэ, Тхьабысым Умарэ, нэужым искусствэм цызэлъашIэгъэхэ Натхэо Джанхъот, Лыхэсэ Мухьдинэ, фэшъхьафхэм аусы-

гъэ ордэхэр ирепертуар хигъэ-хъагъэх. Адыгэ Республикэм икIэралыгъо гъэпсыкIэ игъэпы-тэн фэгъэхыгъэ ордэу Хъати-тэ Алинэ ыусыгъэхэри Симэ къеIох. Къыблэ Осетием зео-банэхэр зыщэкIохэм республи-кэр мамыр шылакIэм зэрэте-хьэрэм ехылIэгъэ зэхыхъэхэм ахэлэжыагъ.

— Адыгэ орэдыр сищыIэны-гъэ хэхын слъэкIыштэп, — еIо КушъэкIо Симэ. — Адыгабзэм идэхагъэ ныбжыкIэмэ нахы-шIоу алъыдгъэIэсын фае.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтым итыр: Адыгэ Респу-бликэм изаслуженнэ артисткэу КушъэкIо Симэ.

Умыгъэфедэрэ бзэр къэралыгъуабзэ хъушIта?

(Бзэм фэгъэхыгъэ гупшысэхэр)

Адыгабзэм изытет, неущ зы-фэдэштIым, гумэкIыгъоу шыIэ-хэм афэгъэхыгъэу къэгущыIэ-рэм «Къоджэ еджапIа, къэлэ еджапIа зигугъу кIэпшIырэр?» сIоу сеупчIэу къыхэкIы. Ахэм шъхьафэу уатегушIэнын фае. Бзэм фэгъэхыгъэ Iофыгъоу шы-Iэхэр еджапIэхэм афэкIожых, анахъэу къэлэ еджапIэхэр арых. Ары сиупчIэ къызыпкъырыкIы-рэри.

ЕтIанэ сыд фэдэрэ Iофыгъо бзэм фэгъэхыгъэу къэтэджи-ми, еджапIэм сыхъат пчъагъэу чIэлъым Iофыр фэкIожы. Шыпкъэ, урок пчъагъэми бэ елыгыгъэр. Ау, ар тIэку нахы-бэ пшIыгъэми, Iофыгъор зэ-шIохыгъэ хъушIтэп. Сыда пIомэ бзэр Iулъэу сабыир еджапIэм кIон фае. Ар ымышIэу кIуагъэ-мэ, зыми къыригъэшIэжышIу-штэп. Къэлэ еджэпIэшхоу уры-сыбзэ нэмыкI зычIэмылукIырэм

о уиадыгабзэкIэ хэта узышIыдэ-гушыIэштIыр? Хэта зищыкIэ-гъэштIыр?

УкIэлэгъэджэ закъокIа Iо-фыгъом упэуцужьын плъэкIы-штэп. Адыгабзэу мылажъэрэр ябгъэшIэныр пшъэралъ къызэ-рыкIоп. Шыпкъэ, кIэлэгъа-джэр чанэу, ипредмети хэшIы-кIышхо фыриIэу, ежыри цIыф гъэшIэгъонэу, еджапIэм иди-ректори ыгъэдэлъошъунэу, завуч-хэми арилон ешIэмэ, IофымкIэ ишIуагъэ къэкIошт. Шысэ къэхъэу бэрэ къыхэкIы илъэс 20 нахыбэкIэ узэкIэлэбжэмэ Мыекъуапэ иеджапIэхэм адыгэ классхэр къазэралыгъуахы-гъагъэхэр, адыгэ кIэлэцIыкIу фэшъхьаф зэрымыс классхэр еджэпIэ зыбгъупшIымэ зэря-гъэхэр. А лъэхъаным ны-тыхэу зикIэлэцIыкIухэм адыгабзэ языгъашIэ зышIонгъохэри на-хыбагъэх. Адыгэ кIэлэцIыкIу

нэмыкI зэрымыс классхэр къа-хъшыхэу дэхагъэх, Iушыгъэх, ау яшэнкIэ адрэ классхэм атекIы-штыгъэх, улэу тIэкIухэр къапы-кIыштыгъэх. Ар адыгэ ны-ты-хэу ренэу ежъхэр апэ итынхэ фаеу зылытэхэрэми, кIэлэеджа-кIохэм ялэпкъ шэнэу гуплIыр-стырыгъэми япхыгъагъ.

Сыдзу щытми, ащ фэдэ клас-схэр шыIэхэ зэрэхъугъэр лъэ-пкъымкIэ текIоныгъэшхуагъ. ЕтIанэ ар егъэджакIэ мыхъу-штэу зылытагъэхэр къэхъугъэх, ау ахэм апэуцужьын къыкъо-кIыгъэп. Сыдзу хъуми, урыси адыги зэхэхэу зыщырагъаджэ-хэр уахъгэм тыкъэсыгъэу илъэс зыбгъупшI хъугъэу ащ тетэу са-быйхэр еджэх.

Ау бзэу обществэм ымыгъэ-федэрэр, ащ уасэ щызымыIэр къэралыгъуабзэ хъушIта? Ары тызэгупшысэн, зиджэуап ты-лIыхъун фаер. Ау ар Iоф къызэ-

рыкIоп, ар бэмэ япхыгъ — ты-гукIэ титхьамакIагъи, тибайгы, тшъхъэ зэрэтымылIытэжырэ-ми, тицIыфышхъэ зэрэмакIэ-ми, нэмыкIхэми.

Адыгэ Республикэм шыпсэу-рэ лъэпкъхэм абзэхэм яхышIэ-гъэ законыр зэраштагъэр ащ пылIыгъэхэм лIыгъэкIэ, лъэп-къымкIэ текIоныгъэу афэп-лытэн плъэкIышт. Ау законэу 1994-рэ илъэсым аштагъэм икIу фэдизэу Iоф шылагъа?

Законом республикэм ис лъэпкъхэм абзэхэр зэкIэ къе-ухъумэх, ахэм хэжыныгъэ ашIы-ным фэлажэ. Джурти, нэмыци, ермэли тиреспубликэ шыпсэу-рэ лъэпкъ пэпчэ ыбзэ зэригъэ-шIэн фит. Ау къэралыгъуабзэм нахъ уналэ тетын фаеба. Ары шъхьае, сыдэушIтэу тетышIа дзэм кIорэ адыгэ ныбжыкIэ-хэм адыгабзэкIэ зафэмыгъазэу, еджапIэм чIэхъэрэ кIэлэцIыкIу-хэм адыгэ гушIыIэ апэмыгъохы-мэ, тидэ удэлъагъэми адыгабзэ къэмыIумэ ыкIи хэта а бзэр зи-щыкIэгъэштIыр? Шыпкъэ, Iоф-шIапIэхэм ацIэхэр адыгабзэкIэ сыдэу щытми атыратхэ. Ау ар загъэцакIэм буж адыгабзэр къэ-ралыгъобзэ шыпкъэ хъугъа?

СИХЪУ Гоцнагъу.

Шэныгъэлэжъым ыцлэкIэ

Гъэтхэпэм и 13-м, 2012-рэ илъэс гуманитар ушэтынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтэу Т. М. КIэрашэм ыцлэкIэ шытым зэлъашIэрэ ученэ-этнологу МэрэтыкIо Мыхутарэ кызыхуэгъэр илъэс 85-рэ зэрэхуэрэм фэгъэхьыгъэ научнэ-

практическэ конференцие шылагъ. Ащ илофшIэн чанэу хэлэжъагъэх Адыгеим ишIэныгъэлэжъхэр. ЛъэныкIо зэфэшъафхэм къарыкIыххэ, МэрэтыкIом ишIэныгъэ ыкIи итворческэ гъогу зыфэдагъэр кыралотыкIыгъ.

Конференциер кызылIуихыгъ ыкIи зэришагъ АРИГИ-м идиректорэу, филологии шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Бырсыр Батырбий. Мы Iофтхъабзэм фэгъэхьыгъэ тхыгъэ джыри тигъэзет кыхьашт. (Тикорр.).

Ныдэльфыбзэр агъэбзэрабзэ

Дунаим бзэ зэфэшъафэу мини 6-м еху кышчалыгътэ. Сыд фэдэрэ лъэхъани ащ имэхъанэ кIодырэн. Ары уахэзыщэрэри, уакъыхэзышыжъырэри. Лъэпкъ культурэр кызылIотыкIэу, духовнэ ыкIи материальнэ кIэнхэм хэхъоныгъэ афэзышIэу, къэралыгъохэм азыфагу зэгурылIоныгъэрэ мамырныгъэрэ изыгъэлъырэр бзэр ары. Ащ осэшхо зэриIэм Iо хэлъэн, ар зыпшIокIодыкIэ, лъэпкъыри шылэжышчтэн.

Бзэр ыкIи культурнэ кIэнхэр кызытэгъэнэжыгъэнхэм пае мзэае и 21-р ныдэльфыбзэм и Дунэе мафэу хагъэунэфыкIынэу 1999-рэ илъэсым ишэкIогъу мазэ ЮНЕСКО-м унашхо ыштагъ. Гъэтхэпэм и 14-р адыгабзэмрэ адыгэ тхыбзэмрэ я Мафэу хагъэунэфыкIы. Мыхэм къадыхэлытагъэу республикэм Iофтхъэбзэ гъэнэфагъэхэр щэкIох.

КыхыкIыгъ уахтэ тыбзэ кIодыжыным ищынагъо шыIэу, еджапIэ-

хэм, кIэлэцIыкIу IыгыпIэхэм икIоу ар ащызэрагъэшIэн амылгъэкIэу. Джыри Iофым изытет уигъэрэзэнэу шытэн, ау сыд фэдэрэ лъэхъани ныдэльфыбзэр зышагъэбзэрабзэу, зэпымыоу адыгабзэр сабийхэм зэраIуалъхаштгым ыуж зыщитхэр МыекIопэ гурыт еджапIэу N 2-р ары. Ар къэзыушыхъагыхэрэм зэу ащыщ мы еджапIэм адыгабзэмкIэ кIэлэегъаджэу нэгъыри 5 зэрэIутыр: Мэщлэ-кIо Рим, Мырзэ Зэйнаб, Iэшъынэ Ирин, Еутых Гошнагъу, Ехуэлэ Зой.

Хабзэ зэрафэхуэгъэу, илъэс къэс адыгабзэм итхъамафэ еджапIэм шырагъэкIокIы. Iофтхъабзэм мурад шъхъалэу иIэр кIэлэеджакIохэр адыгабзэм рыгушчылIэушхуэгъэсэгъэнхэр, бзэм имэхъанэ, итарихъ ягъэшIэгъэныр, яныдэльфыбзэ шIу ягъэлэгъугъэныр арых.

Адыгабзэм итхъамафэ гошыгъэу мэфитIо кIуагъэ. Апэрэ мафэм зэ-нэкIокIоу «Си Адыгей» зыфиIорэм

я 2 — 5-рэ классхэм якIэлэеджакIохэр щызэнэкIокIунхэ амал ялагъ. НыбжыкIэ цIыкIухэр тиадэгъэ тхакIохэм яусэхэм IупкIэу кыджагъэх. Анахъэу къахэшыгъэхэр нэгъеплI шIухъафтынхэмкIэ агъэшIуагъэх. ЯтIонэрэ мафэм «Сыбзэ сабийныгъ» зыфиIорэ шъхъэр зилэ сочинениехэр я 8 — 9-рэ классхэм арысхэм атхыгъэх. Жэбзэ дахуэ алулыр агъэфедзэ, адыгабзэм икуугъэ, ибаигъэ кыралотыкIын алъэкIыгъ. Нэужым лъэпкъым икультурэ, игъэсэныгъэ, итарихъ кызылIотыкIырэ сурэтхэр е Iэпэщысэхэр кIэлэеджакIохэм къагъэхъазырынхэ фэгъэгъэ. Ари къадэмыхуэгъэу пфэлоштэн. Республикэм игерб, игимн зытетхэгъэхэ тхъапэшхохэр къашыгъэх, адыгэ пщынэр, шъуашэр, шэкIым хэшIыкIыгъэ Iэпэщысэхэр кырахылагъэх. Аужырэ мафэм адыгэ гушыIэжъхэр, Iорыуатгъэр нахыбзэу къэзылIошъу-хэрэр зэнэкIокIуэгъэх.

Адыгабзэм икIэлэегъаджэхэу тызыдэгъушылагъэхэм кызыралуагъэмкIэ, сыд фэдэрэ Iофтхъабзэ зэхашчтми еджапIэм идиректорэу Фатима Охладчук, ащ игуадзэхэу Аульэ Сусанэ, Бэсней Саидэ ыкIи Ирина Бороновская яIэпэлэгъушIух, лъэшэу аналэ къатет, ящыкIэгъэ амалыр арагъэгъоты. Ныдэльфыбзэр сыдыгъуи ыпэ изыгъэшъыхэрэм мыхэр ащышых. Неушрэ мафэр лъызыгъэкIотэштхэ ныбжыкIыкIхэм япIуныгъэ-гъэсэныгъэ ыгъэгумэкIыхуэ, гъэсэныгъэм ылъэныкIокIэ кIэу къекъэрэ пстэури кызылIэкIэзыгъэхэрэ егъэджакIохэу шытых.

Джащ фэдэ цIыфхэр тищысэтешыпIэхэу, адыгэ пстэуи тIэ зэкIэдзэгъэу тыбзэ кызырээтэгъэнэштгым, зэрэлыдгъэкIотэштгым тыфэбанэмэ шIуагъэ кызыретыштым шчэ хэлъэн.

ИШЪЫНЭ Сусан.

Сурэтыр адыгабзэм итхъамафэу гурыт еджапIэу N 2-м цыкIуагъэм кышчытырахыгъ.

ЗэзыгъашIэрэм къетэжы

МыекIуапэ ия 5-рэ еджэпIэ гимназие сызэрэчIэхъагъэм лъыпытэу зысплъыхъагъ. Гупсэф, рэхъатныгъэ чIэлъ, еджэпIэ классхэр фабэх, къэбзэ-лъабзэх, дэпкъхэр гулэтыпIэх.

ЕджакIохэр классхэм ачIэсыгъэх. ЯтIонэрэ къатым сызыдэкIуае адыгабзэр языгъэхьэрэ кIэлэегъаджэу Гъыш СветланагъушIэгъу сыфэхуэгъ. Адыгабзэм изэгъэшIэнкIэ зэхъокIыныгъэу еджапIэм фэхуэгъэхэм сачигъэгъуазэ шIоигъоу илъэс зэфэшъафхэм ягугъу кышшыгъ.

Адыгэхэр, урысхэр, ермэлхэр, фэшъаф лъэпкъхэр щеджэх, адыгабзэр зэрагъашIэ. ЕджакIохэр купитIоу гошыгъэх. Адыгабзэр дэгъоу

зыгъэфедэн зымылгъэкIыхэрэр зыкупым щеджэх. Адыгэ литературэр урысыбзэкIэ акупым екIу. Адыгэбзэ урокэу тхъамафэм урокитIу кыххэфэ.

А сыхъатхэм анэмыкIэу кружокхэр зэхашагъэх. Адыгэмэ якультурэ, шэн-хабзэмэ афэгъэхьыгъэм Гъыш СветланагъушIэгъу ипашт. Театрэм ехыылIэгъэ кружокыр Ожъ Нахъмэт арегъэхы. Пчыхъзэхъахъэхэр, зэлукIэгъухэм ащышхэр адыгабзэкIэ макIох.

Олимпиадэхэу, зэнэкIокIухуэу кълэмрэ республикэмрэ ащыкIохэрэм кIэлэеджакIохэр зэрахэлажэхэрэм шIуагъэ къеты. ЯшIэныгъэ хагъэхъонымкIэ зым зыр кIырэплъы, зэфэхъысыжъхэр ашIых.

Сэри мы еджапIэм сыщеджагъ.

Илъэс заулэ хуэгъэ кызысыухыгъэр. КIэлэеджакIоу сызышчтгым адыгабзэм изэгъэшIэнкIэ кыныгъомэ кIэлэегъаджэхэр ахэтэгъэх. Адыгабзэр факультативэу тIлэ-штыгъ. ЗэзыгъашIэ зышIоигъохэм лъэлэу тхылхэр атхыштыгъэх. Ащ фэдэ шIыкIэм тетэу еджапIэм адыгабзэр щызыкIухэрэр нэгъыритIу хуштыгъэ.

Гимназием ипаштэу Къушъхъэ Саидэ зэхъокIыныгъэхэм язехъан кIэщакIо фэхуэ. IофшIэкIэшIуым лыхыхурэм имурадхэр кыдэхуэхуэ шIэныгъэм щытэлэгъушъ, Къушъхъэ Саидэ бэкIэ тыщэгъуты. Адыгабзэр еджапIэм пызды ша-шырэн.

КЪАТ Алий.

Лытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Кытэ ыкIор!

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Федорко Федор Петр ыкIор игъонэмыс зэрэхуэгъэр лъэшэу гухэкI сщыхуэгъ, ори, республикэм инэмыкI Iэшъхъэтетхэми, республикэ парламентым идепутатхэми, щымылэжъым игупсэхэми, мы цIыф шIагъор зышIэштгъэ ыкIи дэлэжъгъэ пстэуи сышъуфэтхъаусыхэ.

Федорко Федор Петр ыкIом шIэныгъэ гъогу шIагъо кыкIугъ — мэкъу-мэщым лэжэкIо кызырэкIоу шыригъажы, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм итхъамэтэ IэнатIэ нэсыгъ. Республикэми ащ илэкIыбкIи лытэныгъэшхорэ осэшхорэ къащыфашIыштыгъ. Тыдэ зышчэлажы, гуетыныгъэу илоф фырилэмкIэ, пшъэдэкIыж зэрихырэр кызырэгъурылорэмкIэ, зэхэцэн Iофхэм зэрафэгъэгъэхьагъэмкIэ щысэтэхыпIэу шытыгъ. Тын лъапIэхэмрэ шытхуэцIэхэмрэ ащ кыфагъэшъошэгъагъэх. Федорко Федор Петр ыкIом ишIэныгъэ Хэгъэгум, Адыгэ Республикэм ащыпсэурэ лъэпкъхэм узэрафэлэжъэн фаеми кIэ щысэтэхыпIэу шытыгъ.

Лытэныгъэ кыпфэзышIэу, Урысые Федерацием и Президент и Полномочнэ лIыкIоу Къылбэ федеральнэ коим щылэ В. УСТИНОВ

Лытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Кытэ ыкIор!

Ростов хэкум и Хэбзэгъэуцу ЗэлукIэ идепутатхэм лъэшэу гухэкI ащыхуэгъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Федорко Федор Петр ыкIом идунэ зэрихъоужыгъэр. Илоф хэшIыкI ин зэрэфырилагъэмкIэ, ицIыфыгъэшхокIэ, ихьалэныгъэкIэ мы цIыф шIагъор сыдыгъуи щысэтэхыпIэу шытыгъ. Ащ республикэм щыпсэхуэрэм бэ афишIэнэу игъо фифагъ. Цыф гулэгъулэу, лэжэкIошхоу ары ар сыдыгъуи тыгу зэриллыштыр. Ори, щымылэжъым игупсэхэми тышъуфэтхъаусыхэ.

Ростов хэкум и Хэбзэгъэуцу ЗэлукIэ и Тхъаматэу В. ДЕРЯБКИН

Лытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Кытэ ыкIор!

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Федорко Федор Петр ыкIор игъонэмыс зэрэхуэгъэр лъэшэу гухэкI сщыхуэгъ, ори, Адыгэ Республикэм зэкIэ щыпсэхуэрэми, щымылэжъым игупсэхэми сышъуфэтхъаусыхэ.

ЧIэнэгъэшхо шъушIыгъэ, ау цIыф шIагъоу, Адыгеим ипатриот шыпкъэу шытыгъэ Федорко Федор Петр ыкIор егъашIи шIукIэ тыгу илышчт, игупсэхэм, илахылхэм яшIэж хэлъышчт.

Къэрэщэе-Щэрджэс Республикэм и Лышхъэу Р. Б. ТЕМРЕЗОВ

Лытэныгъэ зыфэсшIырэ Аслъан Кытэ ыкIор!

Рострудым лъэшэу гухэкI шыхуэгъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Федорко Федор Петр ыкIор игъонэмыс зэрэхуэгъэр ыкIи щымылэжъым игупсэхэмрэ илахылхэмрэ къафыкIокIыгъэ кыныр адегошъ. Урысыем и Минтруд илофшIлэ гъэшIуагъэу шытыгъэ Федор Петр ыкIом цIыфхэм IофшIапIэхэр къафэзыгъотыр кIулыкIуым иуцунэр ащ хэхъоныгъэ егъэшIыгъэнырэм илахышхо ахишIыхъагъ, Адыгэ Республикэм щыпсэхуэрэм IофшIапIэ чIыпIэхэр къафэзыгъотырэ къэралыгъо кIулыкIуым илъэс заулэрэ пэщэныгъэ дызэрихъагъ. ШIукIэ ар сыдыгъуи илофшIэгъухэм агу илышчт.

Рострудым ипаштэ ипшъэрылхэр зыгъэцIэу И.И. ШКЛОВЕЦ

— Адыгэ телевидение зытигъэр мыгъэ илъэс 19 хъугъэ. Адыгабзэм икшоу Иоф рыпшэным, ар цыфхэм алтыбгъэлэ-сыным пае сыхъат пчъагъэу къытатырэр макъ, — къытфегуатэ Тэу Замирэ.

Замирэ Адыгэ къралыгъо университетым и Лъэпкъ факультет къызиухыгъэм къышчыублагъэу адыгабзэм фэлажъэ. Апэ-дэдэ радиом илофшэн шыригъэжагъ, адыгабзэкъэ къэтынхэр зэрищыгъэж, нэужым телевидением ащэжы, «Къэбархэм» япашэу, директор гуадзэу илъэс зэкълэыкълэхэм Иоф ышлагъ. А уахътэм къыкълэу Замирэ адыгабзэкъэ къэтын гъэшлэгъонхэр зэхищэхэзэ, цыфхэм якласэ хъугъэ. Ёкълэб къралыгъохэм бэрэ ащылагъ, тильэпкъэгъухэм афэгъэхьыгъэу къэтыныбэ ыгъэхъабырэгъ. Непэ адыгабзэкъэ тематикэ къэтынхэмкълэ отделым ипашэу Иоф ешлэш, къагъэхъабырэгъ къэтынхэр нахъ гъэшлэгъон зэралышхэм пылъ. Илъэс пчъагъэ хъугъэу, Урысые каналымкълэ тхъамафэ къэс сыхъатитиу къаратыгъэу, мэфэкүмрэ гъубджымрэ эфирым къехъэх. Къэтын зэфэшхъафхэр, къэбархэр сыхъат пчъагъэу ялэм телытагъэу яуахътэкълэ къыдэкълых.

— Телевидением сайт илэу тикъэтынхэр зэкълэ итэгъахъэх, Ёкълэбым шылэ тильэпкъэгъухэр ащкълэ къытлэплэгъэх, ау ар ашломакълэ, нахъыбэу адыгабзэкъэ къэтынхэр сайт афидгъэхъанхэу къыкълэлэгъух, — игушылэу лъегъэкуатэ Тэу Замирэ. — Бэмышлэу Чэтэо Ибрахимэ гушылэгъу тызыфэхъум, кыхъашт мэлылфэгъу мазэм ыкълэхэм адэжэ Тыркуем зэхэхъэшхо шашынуу зэрэщыгъым тыщи-гъэгъэзэгъ. Адыгабзэкъэ сыхъат 24-рэ къэгъушылэрэ телевизионнэ ыкълэ радио канал ялэным тильэпкъэгъухэр кълэдэуштыгъ. Тэ, тыхэкужэ тызэри-сэ ащ фэдэ амал тилэнуу хъурэгъ, сыда плэмэ ушхъагъу зэфэшхъафхэр къэуцух, каналхэр лъаплэх, пстэуи мылкъу ящыкълэ. Ахэр зэкълэ къызгъуэлэу шхъае, зичыгу имыс хэхэхэр ащ фэдэм Ёкълэб хэгъэгум шыкълэдэхуэ зыхъукълэ, тэ апэ титэу ащ фэдэ амалхэм тыгушшысэ, такырыштыгъ фае. Непэ зымы шлогъэшлэгъонхэр телевидением адыгабзэкъэ тыкызырэдэ-кълэрэр. Илъэс 19-кълэ узэкълэбжэм, ашлогъэшлэгъонхэр, экраным къылу-тысхъэхуэ къызэрэгъэплэщыгъэхэм фэдэ-жэп. Канал пчъагъэ шылэ хъугъэш, цыфхэр пчыхъэм унэм ихъажьхэмэ зыхэдэнхэ шылэ. Ахэм укыхахыныш, къыоплэныхэ зыхъукълэ, къэбгъэлгъагъэрэ дэгъу дэдэн, гъэшлэгъонын фае. Зэкълэ цыфхэр тиреспубликэ шыпсэхуэрэм ате-гошгъэу (орэсабий, орэнахыж) про-граммэхэр зэфэшхъафхэр, гъэшлэгъонхэр, уахътэмкълэ сыхъат нахъыбэу уилэнхэ фае. А амалхэр джыркълэ тилэгъохэп, тикъэтынхэр зэрэдэгъушхэм, титехническэ амалхэр зэрэбайшхэм ыуж тит. Типашэ ахэм лъэшэу гъунэ алъефы. Илъэс нахъ хъугъэп къызыгъэзэжыгъэр, арэу шыгъ-ми, тызычлэс унэр дэгъу дэдэу аригъэгъэ-цэкълэжыгъ. Тикъэгъэлгъонхэм ядэгъу-гъэ хэхъагъэу къэслон слъэкълэшт. Адыгабзэкълэ тилофшэн къышчыдгъагъэрэп, хэтымыгъахъорэмэ. Узыфэе жанрэхэмкълэ тэлажъэ: къэбархэр, репортажхэр, теле-очеркхэр. Зы лъэхъанэ горэм ток-шоухэр, кълэлэцълэу, ныхъыкълэхэм афэгъэ-хыгъэ къэтынхэр, спортым фэгъэхьыгъэ-хэр тшыштыгъэх. Мыпшыжъэхуэ тижурналистхэр тыди нэсых, районхэри къагъэхъэх. Цыфхэм уасэ афэтшлэу, тижабзэкълэ къытлэу, агурыдгъало тшлоигъоу, тшлодахуэ тыбзэ тшлобылы-мэу тырэлажъэ. Джы нэмыкълэ дунай ты-зыхъагъэр, ащ шэпхъагъэхэр къэгъэ-нафэх, а шапхъэхэм адишгъэу угупшы-сэн фае.

Замирэ къызэригуагъэмкълэ, адыгабзэр Гулпкъу къыралотыкълэнымкълэ зышлогъэшхо къагъэхъэр Хь. Одэжъдэкъом ыугъоижыгъэ урыс-адыгэ гушылалгъэр ары. Ар А. Хъадэгъаплэм, М. Аульэм, Хь.

Тиньдэльфыбзэ
къэгъэнэжыгъэным ыкълэ
тапэкълэ хэхъоныгъэ
егъэшлыгъэным зилахышхо
хэзышлыхъэхэрэм ащыщых
бзэм дэлажъэхэрэ
тишлэныгъэлэжъхэр, адыгаб-
зэм Иоф рызышлэхэрэ журна-
листхэр, кълэлэгъаджэхэр.
Ахэм ащыщэу зигугъу къэт-
шымэ тшлоигъор Адыгэ теле-
радиокомпанием илофышлэхуэ,
адыгабзэкълэ къэтынхэр зыгъэ-
хъабырэхэрэр ары.

Адыгэ макъ

Лъэпкъым фэлажъэх

Къуижэ Аминэт.

Хъацэцлэ Ларисэрэ Мэцлэкъо Сандэрэ.

Къэтынэу «Къэбархэм» ижурналистхэр.

Даурым, У. Зеклогъум, нэмыкълэхэм зэхъагууагъ ыкълэ ар Ёпылэгъушлоу шыт. Илъэс 19-м къыкълэу джа гушылалгъэр тематикэм иотдел члэхэм, къэбархэм афэгъэзэгъэхэм зэдэгъэфедэ. Ащ нэмыкълэу тшлэныгъэлэжъхэм, «Адыгэ макъэм» илофышлэхэм афытеохэзэ, упчлэжъэгъу ашлэхуэ бэрэ къыхэкълэ. Адыгабзэкълэ зэхашэрэ зэнэкъокъухэм журналистхэр ахэлажъэх, якъэтынхэр мымакълэу къыхагъэхъых, хагъэунэфы-кълэрэ чыплэхэр къахъых.

МЭЦЛЭКЪО Санд, Телерадиоком-
паниеу «Адыгеим» информационнэ
къэтынхэмкълэ ипашэ игуадз:

— «Къэбархэр» мафэм тфэгъогъоу къыдэкълэ. Непэ мы отделым шылажъэ-хэрэ журналистхэр зэутэкълэхэрэ гумэкълэ-гъохэм ащыщ съемкэм зыкълэхэкълэ ады-габзэкълэ къагъэгъушылэн цыф зэрамыгъо-тырэр. Адыгэ лъэкъуацлэхэр ялэхэм, бэрэ зэралумылтым къыхэкълэу къыпфэгъушы-лэхэрэп. Джы анахъ гъэшлэгъон дэдэ хъугъэр чылэм кълугъэхэм джащ фэдэу зэрэщытыр ары. Бэмэ алоу зэрэзэхъы-рэмкълэ, адыгабзэм урыгушылэныр ти-уахътэ «модэм» димышгъэу ары. Ар лъэ-

Тэу Замирэ.

шэу тыгу къео. Анахъ Иофтхъэбзэ шхъагъэу джыдэдэм «Къэбархэм» илофышлэхэм зэ-рахъэрэр цыфхэм бэрэ зэралыгъэлэ-сырэр ары. Урыс гушылалгъэр адыгабзэкълэ къызэрэгъэплэщыгъэхэрэ тымышлэу бэрэ къы-хэкълэ. Гушылалгъэхэр икълэу фэдизэу ти-мылэхэм, нахъыжъхэм тыупчылэ, ти-лофшлэгъухэмкълэ тызэупчылэжы. Тэр-тэ-рэу имэхъанэкълэ купкълэу илэр къыхэтхы-зэ зэтыдэкълэхэрэри къыхэкълэ. Адыгэ-бзэ къабзэ тлугъэу, цыфхэм ар зэра-лыдгъэлэсыштым тыпылэ. Аужырэ уахъ-тэм зыуж титыр урыс гушылэу къыха-фэхэрэр нахъ макълэ зэрэгъышхыт ары.

Ужурналист хъумэ, лъэныкълэ пстэу-ри пшлэн фае. Политикэм, экономикэм, гъэсэныгъэм, медицинэм, нэмыкълэ лъэны-кълэхэмкълэ утхэн фаеу мэхъу, арыш, ащ къыхэхэрэ гушылэхэр зэбгъэкълэхэзэ, адыгабзэкълэ къэтынхэ хъумэ, хэшылкълэ афыуилэн фае. Пстэури ышлэу зи къэ-хъугъэп, апэ къылухъагъэм итхакълэ нахъ зэтеуцагъэ мэхъу, нахъ класэу къыкълэ-гъэм иудэлэжъэжыгъон фаеу къыхэкълэ. Зэкълэ «Къэбарым» Иоф шызышлэхэрэм бэрэ алулэ слон слъэкълэшт. Отделым Иоф шыпшлэ зыхъукълэ, псынклэу угупшысэ,

псынклэу утхэжышху фае. Ар нахъы-бэм къадэхъоу сэлъытэ.

Хъацэцлэ Ларис, продюсер:

— Сызыфеджагъэри, сызыфэлажъэрэ-ри адыгабзэр ары. Лъэпкъ гъэзэгъу «Адыгэ макъэм» Иоф зэрэщышлагъэм ишлогъэ-шхо къызэрэгъэплэщыгъэр бэрэ сиофшлэ-гъухэм яслоу къыхэкълэ. Телевидением къызысэгъэзэжыгъэм, ашыгъум Тэу Замирэ сипэцагъ, ащ гу лъытэгъагъ тхэкълэ ама-лэу слэкълэлым. Гъэзэгъу ушылэжъэныр Ёшлэхэп, анахъу орфографикэм дэгъоу хэшылкълэ фае, ренэу укыагъэгъэзэжы-жыгъэ ори зыогъасэ, тхэны нахъ фэ-къулае охъу. Отделэу «Къэбархэм» Иоф шыпшлэным пае «мобильнэу» ушыгъын, непэ уздэщылагъэр псынклэу птхыжы-шху, ар занклэу эфирым фэгъэхъабы-рышху фае. Етлани тэ тилофшлэн анахъ кълэнуу хэлъыр минут пчъагъэу къытаты-рэр зэрэмакълэм къыхэкълэу къэбарым купкълэу хэлъыр къыхэкълэны, ар цыф-хэм гурылогъошлоу зэралыгъэлэсы-штыр ары.

Къуижэ Аминэт, къэтынхэр зэрэщэ:

— Адыгабзэкълэ телевидением сызы-шылажъэрэ илъэсипшл хъугъэ. Къэбар-хэр къызэрэгъуэгъоирэм фэдэп, эфирым занклэу укыхъэ зыхъукълэ, ар нэмыкълэ шыпкълэ. Анахъ къэбар гъэшлэгъоныр, аужырэ къэбар «стырыр» о къыпкыры-кълэу къыоплэныхэрэм алтыбгъэлэсы зы-хъукълэ, ащ зы гушхуагъэ горэ къыпхель-хъэ, узэрэщыт нэмыкълэ ешылэ. Урысыб-зэкълэ къэтынхэр зэсщэхуэ къыхэкълэ, ау адыгабзэр бэкълэ нахъ сыгу рехъы. Адыгабзэкълэ Ёкълэбми къызэрэгъэплэ-хэрэм, къызэрэгъэжъэхэрэм, тильэп-къэгъухэм къэбарыр зэрэфэгъэлэгъуэрэм сигъэгъушлоу, сигъэгъушхоу адыгабзэм сырэлажъэ. Сэ зэрэслытэрэмкълэ, тэр-тэру тыбзэ дгъэцълэжыгъынэу, дгъэ-мэкълэнэу шытэп. Сыд фэдэрэ бзи хэхъо-ныгъэхэр ешылэ, лъэкълэу, зэхъокълэ-ныгъэхэр фэхъух. Джащ фэдэу шытын фаеу къысщэхуэ адыгабзэри. Ныдэльфыб-зэм урылажъэу, уилэпкъэгъухэм уафэ-лэжъэу, уилэпкъэ изэхашлэ ыпэ иб-гъэшхыгъэзэ улъыкълэуатэмэ, гъэхъагъэхэри уилэщыгъ.

Борэкъо Фатим, журналист:

— Игъэкълэуагъэу адыгабзэ зыщызэ-рагъашлэрэ класс сисэу Адыгэ респу-бликэ гимназием сыщеджагъ. Сыбзэ шлу сэлъэгъу, сэгъэлэплэ. Журналист сэнэ-хъатыр лъэшэу шлогъэшлэгъонхэр илъэ-сибл хъугъэу Иоф рысэллэ. Мафэ къэс зы хъугъэ-шлагъэ горэм уришхъат, бэ-кълэу лъэгъуэрэри, зэбгъашлэрэри. Сыдым ехылажъэм, мафэ къэс тесхырэр шло-гъэшлэгъон. Уисэнэхъат шлу умылэжъоу журналистэу Иоф пшлэн лъэкълэштэп. Арыш, сиофшлэн мафэ къэс кълэ горэ зэрэхэлъхъаштым, ар цыфхэм зэра-лызгъэлэсыштым сугуапэу сыпылэ.

Иуаныкълэ Замир, журналист:

— Сэ анахъу спортым фэгъэзэгъэ къэтынхэр сэгъэхъабырэх. Сыда плэмэ спортым сэ сшхъэкълэ сыпылэ ыкълэ сиофшлэнкълэ ар къысшхъэпэжыгъ. Апэ тлэкълэу сытешыныхъэщыгъэ, къэлэуагъэу шылэхэр гъэзэгъу шылэжъэрэ Емтлыл Нурбий ытхыхэрэм сяджэзэ, сэри тлэкълэ-тлэкълэу слэ къызгъэхъагъэх. Нахъыбэу дгъэфедэрэ гушылэхэр Ёкълэб къралы-гуагъэхэм къахэкълэжъэх. Адыгабзэкълэ къыпфэмылошхэри хэтых шхъае, тызэхэгъушылэжъэзэ, анахъ къэлэуагъэ тэрэ-зыр къыхэтэхы. Спортым изакълэп, адрэ темэхэм шлогъэшлэгъонхэр садэлажъэ.

«Къэбархэм» Иоф ащызышлэрэ журна-листхэм зэкълэми талылэсынуу хъугъэп, ау тапэкълэ ахэм афэгъэхъыгъэ тхыгъэхэр къыхэтэутынхэ гухэлэ тил.

Шъуналэ темшудз: ыпэкълэ «Къэбархэр» сыхъатыр 16.30-м къыдэкълэштыгъэмэ, джы гъэтхапэм и 19-м къысгъэжъагъэу къэтынхэр сыхъатыр 17.30-м аублэзэ ашылхт.

КИАРЭ Фатим.

БЗЭР

бгъэфедэн фае

Урысые Федерацием изаслуженнэ, Адыгэ Республикэм инароуднэ артисткэу Уджыху Марыет ти Лъэпкъ театрэ Иофэу щышэрэм нэмыкэу Адыгэ къэралыгъо университетми, искусствэхэмкэ Адыгэ республикэ колледжми ацэлажэ.

Адыгэ республикэ гимназием апэрэ лъэбзкхуэр ышыхэ зэхьум лъэпкъым щыщ творческэ Иофышэхуэ рагъэблэгъагъэхэм Марыет ащыщыгъ. Ыпшэкэ зыцлэ къетлогъэ еджаплэхэм адыгэ жабзэр, сценическэ жабзэр ацарегъашлэх. Ащ пае еж зэхигъэуцогъэ сценариемкэ Иоф ешлэ, усэхэр, пшысэхэр, йорыуатэхэр егъэфедэх. Ихъупхъагъэ, ичаныгъэ, игумыпсэфыгъэ яшлуагъэкэ Марыет ыпшэ ифэрэр бэ.

Адыгабзэм Иоф изытет ехылыгъэ гупшысэхэмкэ непэ ар къыддэгощагъ.

— Сабыим «пшлэн фае, дэгъоу узеклон фае» еолокэ ышлэштэн. О шысэу ебгъэлэгъуэрэр ары зэрэеклоштыр, клишыкыжыштыр. Джащ фэд бзэри, джащ фэд культурэри. Сэ сииофшлэни, сищытэныгъи бзэм епхыгъэх, ар лъызгъэклогъэныр, хахъо езгъэшлэныр сипшээрыл.

Театралнэ институтыгъ къэсухуи, театрэм сыкъызэклом къыщегъэжыагъэу клэлэцлыкхуэм Иоф адэсэшлэ. Зэрэгъэжыагъэр Къуекъо Налбый иусэхэр, сабыимэ апае итхыгъэ цыкылухэр арых. Апэдэдэ сызэрагъэблэгъагъэр ублэлэ базовэ еджаплэу Мыекъуапэ дэтыр ары. Ащ ыуж республикэ гимназием Иоф щысшлэнэу къысэджагъэх. А лъэхъаным адыгабзэм имэхъанэ зыкышлэтыгъэу, еджаплэхэм адыгэ классхэр къащызэлуаххуэ щытыгъ. Сэ пшгъэрылэуу слагъэр клэлэ-

еджаклом, артистым фэдэу, къызаджэрэр лъэшэу зехишлэу, лупклэу усэм къеджэу, сценэм зыкышлэуу езгъэсэныр арыгъэ. Ащ тетэу сабыим гу лъымытэу бзэр ыпсэ хэлъы мэхъу. Ар илъэс пчъагъэу Иоф задэсшлагъэм дэгъоу къызгурыуагъ. Бзэр зымышлэрэри адрэ зыкъэзышлэрэмэ яхъуапсэ, ыбзэ ышлэщтыгъэмэ нахыбэ къылонэу гушылэ зэрэратыштыгъэр сабыихэм къагурыуагъ. «Къысэт, сянэ сэгъэшлэщт» алоу гыхэрэр къахэкыштыгъэх. Ащ фэдэу ны-тыхэр къысэлъэлухи Мыекъопэ еджаплэу N 11-м тэккурэ Иоф щысшлагъ. А клэлэцлыкхуэр непи сыгу илъых, ежхэми сачыгъупшэрэп къысшлэшы. Ахэр адыгэнэу зэрэфаехэр къахэщэу апэрэ зэлуклэгъум сахэлплагъ. Сэр-сэрэу зэхэзгъэуцуи, нарт эпосым щыщ пычыгъохуэ «Лъэпшъ гъупчэр зэришлэгъэр», «Сэтэнае икы-

гъагъ» ыкли нэмыкхэр къызгъэшлэщтыгъэх. Ахэм ситогпэ дэдэу садэлэжыагъ.

Тэ тилъэпкъ зэрэщытыр ошлэ, адыгэр дзэ мэхъуми, зытщымыщ тхэты зыхъуклэ ащ тыфэуцэщт, ыбзэкэ тыгушылэшт. Ар нэмыкэ лъэпкъым шгъэхэклафэ зэрэфишлэрэм ишыхъат, ау еж ышгъэхэ ымылэтыжыгъэрэм фэд...

Мы мафэхэм Къуекъо Налбый «Апэрэ шулэгъум игукъэ нэф» зыфилорэ ипоэмэ бэрэ сыгу къэкы:

Хъатэп, сикъош, хъатэп,
Дунаир пшысэжъ пхуантэп,
Къызтэпхымэ, ордэ зэхэпхынэу.

Удэлабэмэ, шулэгъуу къыдэпхынэу.

Джыдэдэм лъэпкъ зэхашлэр ехыгъэу сэ къысшлэшы. Ау Тхьэм селъэлу нахъ зыкышлэтыжыгъэхуэ.

Реанимацием илъ цыф сы-

мэджэшхом псы Иоугъатклоглэ е аукъодыеу уелазэкэ хъурэп. Уц лъэшхэр епхыылэнхэ фае, уишыпкыгъэу уелэзэнэу щыт. Ащ фэдэ чыплэ непэ бзэр зэклоглагъэр. Бзылфыгъэ хылыгъэу сымэджэщым члэлым «олахъэ мо ышгъэхэци фыклагъэу, зэлэшыгъэу, ынэгъуи тхыкыгъэу гъэлэгъагъэмэ нахъ дахэу къэлэгъагъэу» плэу ышгъэхэ уетыклэ бзылфыгъэр хъужыштыгъ? Хъауми ишыклагъэр епхыылэн фая?

Непэ адыгабзэмкэ урокхэр маклэх, къэлэ клэлэцлыкхуэм бзэр алулэп, доскэм къытеп-тхэрэр къагурылорэп, урокыр ашлогъэшлэгъонэп. Уегупшысэн фае сабыим шлогъэшлэгъоныштым, шыкыкэ-амалыкэ горэ-хэм уаусэнэу щыт. Зэклэмэ анахъ Иофыр бзэр зэрэтымыгъэфедэрэр, ар зэрэмылажыгъэр ары. Умыгъэфедэрэ, умыгъэлэжыгъэрэ пкыгъохэр мэклогых, мэбгъуатэх. Джанэу зыми имышыклагъэр зыщылэ алоклэ, ащ фэдэ ащымыгъэу, къагурымыло зыхъуклэ, хэта ар зышызылэщтыгъ? Джащ фэд непэ адыгабзэр зыфэдэр.

Сабыим иныдэльфыбзэ лъэу бгъэсэным пае пшысэр амалышхоу щыт. Ары тызэраплугъэр, пшысэр ары бзэр нахъ куоу озыгъашлэрэр. Бзэм изэгъэшлэн къэралыгъор клэгъэ-кыоньшхоу илэнэу щыт, клэлэ-егъаджэми адыгабзэм изэгъэшлэн сабыир нахъ клигъэгъушлун фае.

Илъэсрэ ныкборэкэ узэклэ-лэбжымэ тилъэпкъэгъухуэу къэклогъыгъэхэр къысэлъэлухи,

яклэлэцлыкхуэм Иоф тэккурэ адэсшлагъ. Программэ зэхэзгъэуцуи, адыгэбзэ къодыеп, адыгэ хабзэхэр згъэфедэхзэ, аныбжыкэ къазэрэгурылоштым елытыгъэу садэлэжыагъ.

Искусствэхэмкэ Адыгэ республикэ колледжым идиректорэу Шхончбэшлэ Мурат селъэлуи, тхыамэфэ мафэу клэлэ-еджаклогхэр къызышымыклогхэрэм сэ къысэпхыгъэ сабыихэм мыщ Иоф ащыдэсшлагъ. Джащыгъум къызгурыуагъ къэралыгъо Иофэу щытын фаер сэ сизакъоу спшлэ зэристыхъэжыгъэр. Къэралыгъо лэпылэгъу щымылэу ащ фэдэ Иофшлэныр гъэцэклагъуай.

Сабыихэм садэлажэ зэхьум джыри зы лъэныкыо шгъагъэу къызгурыуагъ. Адыгабзэм изэгъэшлэн джэгуклэм илъэу сабыихэм апэгбгъохын фае. Ащ мэхъанэшхо ил. Непэ клэлэцлыккэу къэшпэклог коллективхэр тилэх. Тилэпкъ ордэ келэ, къэшхо нахъ, гушылэжыгъэр. Сэ сызы-клэхъопсырэр джа непэ зэклэри гушлэзэ къызэрэшпэрэм фэдэу бзэри агъэбзэрабзэу алулыныр ары. Бзэм ымакы ренэу лун фае. Сэ бэрэ сегупшысэу къы-хэкы джа клэлэцлыккэу къэшпэклог коллективхуэ «Мыекъуапэ инэфылыгъэр», «Майкоп-чаночка» зыфилохэрэр зэрэ-тигъэхэм фэдэу бзэмкэи студиехэр шылэнхуэ. Ар ащ фэдизэу кинэп. Гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ министерствэмрэ культурэмклэ министерствэмрэ яшлэ зэхэлъэу, къэралыгъо ахъщэ яптыгъэ клэлэцлыккэу Иоф адыгъэшлэн фае. Ныбжы-клэхэм яныдэльфыбзэ алулы-нымкэ ащ ишлуагъэу къызэрэ-клогъым сэ сицыхъэ телъ. Джары сызыкыкышпэрэр.

— Тхъуегъэпсэу.

Марыет дэгъушлагъэр
СИХЪУ Гошпагъу.

Ефэ Ефэ Ефэ Ефэ Ефэ Ефэ

ИСКУССТВЭМ ЩЫЩЭРЫПОХЭР

Ефэ Ефэ Ефэ Ефэ Ефэ Ефэ

Къыблэ шъолъырым

щызэлъашлэ

Адыгэ пщынэр ипкыхъэ дахэмэ ахэтэу пчэ-дыжым къэтэджыжырэ Дзыбэ Мыхъамэт ордэу хъуштми Тхьэм нэмыкэ ымышлэщтыгъэу зылытэрэмэ сачыщ. Хъа-тыгъужыкыуае щаплугъэ клалэм лъэпкъ гупшысэу щылэныгъэм щыпхырищырэмрэ сэнатушыгъэу хэлъымрэ лъыгъэклуатэхзэ, музы-кальнэ искусствэм щызэлъашлагъ.

Композитор цлэрылоу, Къэбэртэ-Бэлъкъарымрэ Къэрэ-щэ-Щэрджэсымрэ илъэсыбэрэ Иоф ащызышлэгъэ Даур Аслъан ишлэж пчыхъэзэхэхэ тыхэлэжэнуу Щэрджэскъалэ тызэклом, Дзыбэ Мыхъамэт иконцерт ехыылэгъэ мэкъэгъэлухэр тлэгъугъэх. Республикэм итеатрэ зычлэ унэм ыпашхъэ тыштыгъэу пшгъэшлэ нэгъушлэхэр Дзыбэ Мыхъамэт къыштыгъухуэ, иорэдхэр зыгетхэгъэ диском едэлунхэр зэрэ-класэр къауатэу тхыаклэм къыридагъ.

Адыгэ Республикэм культурэмкэ Иофышлэхэр Темыр Осетием — Аланием имэфэкэ зэхэхэхэм ахэлажэхзэ, Владикавказ щыклогъэ зэлуклэгъум къыштыгъэхыгъэр лъэшэу ягопагъ. Дзыбэ Мыхъамэт ымакы концертхэм зэрэщыжынычэрэм даклоу, диском тетхэгъэ ордэхэм къалэм ипчэгъу шгъагъэ ягуапэу шедэлугъэх. М. Дзыбэм къы-

кэупчлагъэхэри бэ хъуштыгъэх. Искусствэр зыкласэмэ ашлогъэу ин хэмыгъуатэми, шы-

гъэшлэгъоныри къыхэдгъэщын. Мыхъамэт сценэм «къышчыгъэхуэ», ордэу зыдышлэзэ къашхоу, уджэу бэрэ плэгъуштыгъэх. Зыми фэмыдэу макъэр зэригъэфедэрэр къызыдэплэгъэкэ, щытхъоу фалорэм уегъэгъушхо.

Дзыбэ Мыхъамэт иконцертхэр зымазэм къыклогъогъуи 4 Мыекъуапэ къыштыгъэх. Филармонием тлысшлэ нэклэ имы-лэжэу пчыхъэзэхэхэу кыуагъэх. Адыгабзэкэ шу-лэгъуу ордэу къы-лохэрэр гум къегу-шыкыкы. Аминэт фэгъэхыгъэм нэп-сыр къыгъэклогът, уигъэгупшысэщт. Пшгъаштэм шу-

лэныгъэр гъогу къызырыклогъу зэрэщымытыр къыбгъуегъало.

Ижырэ адыгэ ордэхэр Мыхъамэт игунэсых, иконцертхэм сыдыгъуи ащегъэжынычых, гушылэ щэрыохэр лупклэу егъэфедэх, лъэпкъ шлэгъым гуклэ ухищэ шлоигъу. Адыгэу дунаим тетхэр зы лъэпкъэу зэрэщыгъэхэм, «щэрджэс» ало зыхъуклэ нахыбэмэ тызэрэшлэрэр иорэдкэу къызэриуатэрэми узгупшысэн хэлъ.

Пщынэр. Мыхъамэт сыд фэдизырэ ордэу къылоштыгъэ, пщынэр зыштыгъэгъушлэщт. Адыгэ Республикэм ипшынаохэм яфестиваль-зэнэкъокъухэм апэрэ чыплэр къащыдихэу зэпкъызэрэхэкыгъэр. Унэгъо дахэ ил. Исабыихэм адыгэ шгуашэр ащыгъэу, иконцертхэм къащешлэхуэ тлэгъугъэх. Ахэр джыри цыкылух. Сэнэхъатэу къыха-хыштыр тымышлэрэми, лъэпкъ гупшысэ ягъу, искусствэр агъэ-лэплэу шылэнхуэ, цыфышлу хъунхуэ тэгугъэ.

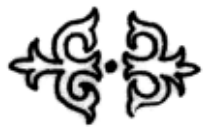
САХИДЭКЪО Нурбий.

Сурэтым итыр: Дзыбэ Мыхъамэт.

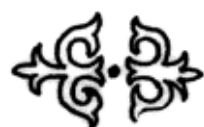

ЛЪЭПКЪ ИСКУССТВЭМРЭ ГЪЭСЭНЫГЪЭМРЭ

Зэлъэпкъэгъухэм

ЯМЭКЪЭ ДЫШЪ

Урысыемрэ Абхъазымрэ язаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ артисткэу, Къандур Мухъадин ыцлэкъ агъэнэфэгъэ дунэе шлухъафтыныр кызыфагъэшъошэгъэ Нэхэе Тэмарэ Іэклъб къэралыгъохэм ащызэлъашлэ. Тыркуем, США-м, Израиль, нэмыкхэм ащылагъ, Москва ипчэгъу анахъ хэхыгъэхэм тилъэпкъ оредхэр ащигъэжъынчыгъэх.

Эстрадэм имызакъоу, ижы-рэ адыгэ оредхэм якъэлонклэ лъэпкъым имэкъэ дышгъэхэм Нэхэе Тэмарэ ахалыгътэ. Ащ фэдэ артисткэхэр лэшлэгъум зэ къэхъухэу зылыгътэрэми талоклэ. Зэлъашлэрэ шлэныгъэлэжъэу Налэ Заур кызыерилонгъагъэу, Нэхэе Тэмарэ иорэд уедэлъузэ, адыгабзэм идэхагъэрэ ибаиныгъэрэ нахъышлоу кыплъэлэсах.

Нэхэе Тэмарэ адыгабзэр гурит еджаплэм циклугъэп. Композитор цлэрылоу Нэхэе Аслъан ансамблэу «Ислъамыем» Тэмарэ зырегъэблагъэм, ижы-рэ адыгэ оредхэр ары кы-

лоштыгъэхэр. Охътэ клэклым кыклоцл Т. Нехаим адыгабзэ-клэ тхакли еджакли зэригъа-шлэхи, «Ислъамыем» иорэдло шхъалэу концертхэм ахэлэжъэу ыублагъ. Нэужым Адыгэ республикэ телевидением адыгабзэклэ къэтынхэр щигъэхъазырхэзэ, журналистэу илгъэ-сыбэрэ Іоф шишлагъ.

— Бзэр — псэ. Уиныдэль-фыбзэ умышлэныр къезгъэклу-хэрэп, — ело Нэхэе Тэмарэ. — Искусствэм ишлуагъэклэ си-адыгабзэ нахъ згъэлъаплэ сы-хъугъ.

Ижырэ оредхэу «Мэзгуаш», «Щырытлым», «Си Къэсэй»,

«Си Мурадин», нэмыкхэри Тэмарэ кылоштыгъэх. Гъонэ-жыкыо Аскэррэ Хъакъунэ За-ремэрэ зэдаусыгъэ оредэу «Ты-зэхэкыжы», Шыхэсэ Мухъди-нэ иорэдэу «Шульэгъур къа-джэ» зыфилохэрэр дунаим шэлух. Даур Аслъан ыусыгъэу «О сыбдэпсэушт» зыфилохэр къэбэртэе кълэуаклэм тетэу егъэжъынчы.

Тэмарэ зэлъэпкъэгъумэ яорэ-дылоу тэлъытэ. Иконцертхэр Мыекъяупэ, Налщык ащы-клуагъэх. Гъэтхапэм иаужырэ мафэхэм Адыгэ Республикэм исимфоническэ оркестрэ игъу-сэхэу Нэхэе Тэмарэ, къош Къэ-бэртэе-Бэлъкъарым иартист-хэм яконцерт Мыекъяупэ кы-щатышт. Ижырэ адыгэ му-зыкальнэ Іэмэ-псымэхэмклэ лъэпкъ оредышбохэр шагъэ-жъынчыгъэх. Зэлъэпкъэгъу-хэр искусствэм зэфешэх, ти-адыгабзэ изгъэшлэрэ игъэфед-нэрэ ялахышлу хашлэхъ.

Адыгэ къэралыгъо универ-ситетым искусствэхэмклэ иин-ститут идцентэу Нэхэе Тэма-рэ ригъэджэрэ студенткэхэм ащыщхэр хэгъэгъу ыкли дунэе фестивальхэм ялауреат хъу-гъэх. Оредым тамэу ритырэм зеушъомбгъу.

САХЫДЭКЪО
Нурбий.

Сурэтым итыр: **орэдыло**
цлэрылоу Нэхэе Тэмар.

ТЕАТРЭМРЭ УАХЪТЭМРЭ

Щытхъур

Къызызэрихьырэр и адыгабз

Театрэмрэ адыгабзэмрэ уатегушылэ зыхъуклэ, апэу уналэ зытебдзэрэмэ ащыщ ахэр зэрэзэпхыгъэ шы-клэр. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Лыунэе Асыет спектаклэхэм бзылфыгъэ роль шхъалэхэр къащишылэ, фестиваль-зэнэкъокъухэм щытхъуцлэхэр къащидехых. Ар дгъэшлэгъоныр сыда къызызэхкырэр? Асыет адыгабзэр зэримышлэщты-гъэм театрэр зикласэхэр цыгуазаха?

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахымэ ыцлэ зыхъырэм иартисткэ ныбжык-клэу Лыунэе Асыет «Кубань театральная» зыфилохэр фести-валь-зэнэкъокъум тлогъогогъо зэкълэблыклоу апэрэ чыплэр кышчыфагъэшъошагъ. «Наш Кавказский меловой круг» зы-филохэр фестиваль-зэнэкъокъоу Мыекъяупэ 2011-рэ илъэсым щыклуагъэми Лыунэе Асыет шлухъафтын шхъалэр кышчы-ратыгъ.

Бзылфыгъэ ролыр нахъ дэгъоу кызызэришлэрэм фэшл щытхъуцлэхэр кыфагъэшъуа-шэх. Спектаклэхэу «Нысхъа-пэм», «Мэдэям», «Къокласэм», нэмыкхэми актрисэ ныбжык-клэм роль шхъалэхэр къаще-шых. Опыт хэхыгъэ зэримышлэр

зыдешлэжы. Ар режиссерым, театрэм ипащэхэм кыдалгы-тэзэ, анахъэу зыгъэгумэклы-щтыгъэхэр Асыет адыгабзэр зэримышлэщтыгъэр ары.

— Тхъаегъэпсэху цыхъэ кысфэзышлэгъэхэр, сезыгъэ-джагъэхэр, Іоф кыздэзышлэ-гъэхэр, — игушшысэхэм Асыет ташегъэгъуазэ. — Ана-хъэу къахэгъэщырэр Урысы-ем изаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ артисткэу Уджыхъу Марыет. Ролэу къэс-шыштыр езбырэу зэгъащлэ-щтыгъ, адыгабзэкли сыгушы-Іэн, седжен слъэклыным сы-фигъасэщтыгъ. Театрэм иди-ректорэу Зыхъэ Мэлайчэти, нэ-мыкхэу Іэпылэгъу кысфэ-хъугъэхэми яшлушлагъэ егъа-ши сщыгушпэщтэп.

Пшъэшъэ ищыгъэу, нэр пэ-пихэу Лыунэе Асыет театрэм апэу кызызклэм аштагъэп ады-габзэр зэримышлэрэм фэшл. Гум илыр жэм кылошхэрэп. Сыда пшъашгъэм ышлэщтыр? Театрэр лъэшэу иклас шхъа-ем, артисткэ хъун ымылгэ-кыштыгъэу кыралэ...

— Сыгу згъэклодыгъэп, — къеІуатэ нэгъушлоу Асыет. — Сятэ сигъусэу театрэм сыклуи, адыгабзэр зэгъэшлэнэу яс-луагъ...

Чэщ мычъыеу Лыунэе Асыет рыхыгъэр зыфэдызыр хэта зышлэрэр? Ишгъэфхэр зы-ми риоштыгъэхэп. Ипшъэшъэ-гъумэ зыгорэхэр ариоклышты-гъэхэми, игухэлхэр шхъэихы-гъэу къафимылотэныр нахъы-шлуклэ ылыгъэщтыгъ.

Уахътэм зэкларі ичлэплэ ригъэуошты. А гушылэхэр Асыет тхылъым кыриджы-кыгъэх, иклэлэегъаджэмэ ащыщ кылоуи зэхихыщтыгъ. «Си адыгабз» зыфилохэр спек-

таклэр республикэм и Лъэпкъ театрэу шагъэуцуи, Тыркуем гъогогъу 15 кышчагъэлэ-гъуагъ. Тилъэпкъэгъоу Тырку-ем исхэм адыгабзэр зышлэу ахэтыр бэл.

— Ар гумэклыгъошху, — игушшысэхэр Лыунэе Асыет лъегъэклуатэх. — Лъэпкъыр культурэмрэ искусствэмрэ зэ-фащжыныу тэгугъэ. Ти адыга-бзэ Тыркуем ис тилъэпкъэ-гъумэ нахъышлоу зэрагъашлэ хъугъэ.

— Бзылфыгъэ роль шхъа-Іэу Лыунэе Асыет спектаклэ-хэм къащишыхэрэр зэрэгъэ-псыгъэхэмклэ, жанрэхэмклэ лъэшэу зэтэклых, — кыти-Іуагъ Лъэпкъ театрэм иактри-сэ цлэрылоу Уджыхъу Мары-ет. — Асыет роль пэпч гуклэ хэхъэ, мэхъанэу илэр кызыз-Іуехы.

Спектаклэу «Шъузабэхэм» Лыунэе Асыет роль шхъалэр къыщишырэр. Ипшъэшъэгъоу Батыжъ Фатимэ театрэм зыло-кыжыым, ащ ичлэплэ ихъан фаеу хъугъэ. Цыфхэр бэрэ зэ-плыгъэхэ спектаклэм уха-гъэхъажыныр, уирылклэ адеб-гъэштэжыныр Іоф кызызры-клоу зэрэщымытыр артистхэм дэгъоу къагурэлэ. Асыет ари пэклэкыгъ, клэлэцыкылу спек-таклэхэм ахэлэжъэу фежъагъ. Зэкъош республикэхэм ятеат-рэхэр нахъыбэрэ зэхыхэхэ, спектаклэхэмклэ зэхъожыкхэ зышлоигъо артистхэм Лыунэе Асыет ащыщ. Игухэлъышлэ-хэр кыдэхъунхэу, ролыклэхэр кыратынхэу, театрэм исценэ бэгъашлэ щыхъунэу фэтэлэ.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Сурэтым итыр: **Адыгэ Рес-публикэм изаслуженнэ ар-тисткэу Лыунэе Асыет.**

ВЕТЕРАНЫМ ИЕПЛЫКІЭХЭР

КІЭЛЭГЪЭДЖЭ сэнэ-хъат зызэгъэгъотыгъэм кышыбулагъэу зэпыу фэмы-хъоу Мыекъопэ гурыт еджапІэу N 2-м илъэс 30 Іоф шысшагъ, джы сыпензионер. Адыгэ хэкур республикэ зыхъужыгъэм кы-шегъэжыгъэу кьэлэ еджапІэ-хэми адыгабзэр ащызэрагъашІэу аублагъэти, нэмыкІ предметхэм ягъусэу адыгабзэри язгъэхьынэу пшъэрылхъ кысфашІыгъагъ. Шыпкъэ, сыхъат пчъагъэу кы-татыштыгъэр мэкІагъэ, тхыма-фэм сыхъатиц ныІап язгъэхьы-штыгъэр. Кьалэм кышыхъугъэ

ишІуагъэ кьэкІуагъ гъэмэфэ зы-гъэпсэфыгъо мазэхэм чылэм ты-зэрэшыІэштыгъэм. ТикІэлэцІы-кІухэм ныдэлъфыбзэр аІулы-ным фэші тэ тишІуагъэу кьэ-кІуагъэм нахьыб пІоми хъушт кьоджэ кІэлэцІыкІухэм адэджэ-гухъэ арагъотыІэштыгъэр. Чы-лэм мазэрэ тыкьэтыгъэу тыкы-зыкІожькІэ, типшъэшъэжыые урыс пшъэшъэгъу цыкІоу Інэ-хэм адыгабзэкІэ адэгущыІнэу фежъэштыгъэ, ежъ фэдэу зэкІэми ар ашІэн фаеу кышыхъуштыгъ. ЫпшъэкІэ кызырэгъысІуа-гъэу, тхымафэм адыгэ урокхъу

штыгъэу сэлъыгъ. Теубытагъэ хэ-лэу кьэсІо сикІэлэеджэкІо цыкІухэр адыгэ хабзэм ишап-хъэхэм зэрарыгуазэштыгъэхэм ишІуагъэкІэ язекІуакІэхэмкІэ нэмыкІхэм кьазэрахъышты-гъэхэр.

КІэлэеджэкІо цыкІухэм апае адыгабзэм ехыІлэгъэ линейкэ-хэр, олимпиадэхэр еджапІэм шы-зэхатшъэштыгъэх, зэдгъэнэкъо-кыуштыгъэх, анахъ дэгъоу зыкьэ-зыгъэлъэгъуагъэхэм тащытхъу-штыгъ, шІухъафтын цыкІухэр яттыштыгъэх. Гурыт еджапІэм, кьалэм, хэкум адыгабзэм ехы-

амалэу кытыхэрэри кызыфэз-гъэфедэхъэ, ащышхэр классым кьезгъэблагъэхэу кыыхэкІы-штыгъ. ГушыІэм пае, а шыкІэр згъэфедэзэ, усакІоу Къуекъо Налбый (идунай ыхъожьыгъ) кьезгъэблэгъэгъагъ, иаужырэ тхыІэу кыдыкІыгъэм ехыІлэгъэ лъэтегъэузо зэхэсшъэгъагъ. ЗэлукІэгъур нахъ гъэшІэгъонэу, кІэлэцІыкІухэм бэрэ агу кьинэ-жыкынэу згъэпсы сшІоигъоу, лъэ-ныкьо зэфэшъафхэр кыдыс-лътэхъэ зыфэзгъэхъазыры-гъагъ. Иусэхэр езбырэу зэдгъэ-шІэгъагъэх, упчІэхэр дгъэхъазы-рыгъагъэх, итхыІ иІугъэкІын-кІи сишІуагъэ кьэзгъэкІоуагъ. ЗэлукІэгъур гъэшІэгъонэу кІуа-гъэ, усакІом кьафІотагъэхэм ядэгущыІгъэх, автографхэр кыІахы-гъагъэх. КъысшІошІы ащ фэдэ зэлукІэгъухэр кІэлэцІыкІухэм агу кьинэжыгъэхэу, шыІэны-гъэм лъэгъохъэщ шафэхъугъэхэу.

Зытетым тетэу пІон хъумэ, адыгабзэкІэ Іоф ышІэныр сэнэ-хъатэу кыыхъыхэр бэп. Къы-зэрэсшІошІырэмкІэ, арэп ыкІи бзэм изэгъэшІэн гухэлъ шъха-Іэу ыгъэнафэрэ. Сыл фэди-зэу ІэнэтІэхэу уиІэми, убзэ, уиІэпкъ культурэ, лъэпкъ та-рихъыр, адыгэ хабзэр икъоу умышІэхэм, укыІтэжыпІэ чІы-пІэ уифуэ уахътэ кыокІун ылъэ-кІышты. Ащ фэдэ уахътэм Іэн-тэгъум уецэкъэжыкы пшІоигъоу ухъушты, ау пІэкІэкІыгъэм лъы-кІэхъажыгъошІоп. Ары ны-ты-хэм, еджапІэм ныдэлъфыбзэм изэгъэшІэн акІуачІэ рахыІлэн фаеу зыкІэслыгътэрэр. Шыпкъэ, адыгабзэр тиреспубликэ кьэра-лыгъуабзэу зэрэагъэнэфагъэм ишІуагъэ кьэмыкІуагъэу пІон плъэкІыштытэп. Ау джащ фэдэу кьэлэгъэн фае ащ кытын ылъэ-кІышты амал пстэухэри непэ икъу фэдиизэ агъэфедэхэу зэрэффе-мыІоштыр. Республикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иапэрэ нэкІу-бгъо «Тызэкъотмэ — тылгъэшІ» ыІоу тетхагъ. Ащ кІоцІыІы мэхъанэхэм ахъалыгътэгъэн фае бзэм изэгъэшІэнкІи тызэкъотын зэ-рэфар.

СЭХЪУТЭ Кьэлэхъан.

Урысы Федерацием народ-нэ гъэсэныгъэмкІэ иІофы-шІэ гъэшІуагъ.

Мыекъуапэ.

Бзэм изэгъэшІэн унагъом кьышъежъэ

кІэлэцІыкІоу сабий ІыгыпІэм кІоштыгъэм, урысыбзэр ренэу зытхъакІумэ итыгъэм сыхъат за-улэкІэ адыгабзэкІэ тхэкІэ-еджа-кІэ ебгъэшІэныр кьызырыкІуа-гъэ. ЕтІани, тызэресагъэу, кьэ-лэдэсхэмкІэ тикІэлэцІыкІухэм унэгъо кІоцІми урысыбзэкІэ та-щыдэгущыІэу макІэп кьызыр-эхкІырэр. Ащи ишІуагъэ кьако-рэр. Сэ сиунагъокІи ар сыушэ-тыгъэ.

Сишъэхъэгъусэрэ сэррэ зы пшъашъэрэ зы кІалэрэ зэдэгъу-гъэх. Джы ахэм аныбжыи икъугъ, апшъэрэ шІэныгъэхэри зэрагъэ-гъотыгъэх, тІури экономистых ыкІи юристхы. ЯсэньхъатхэмкІэ Іоф ашІэ. Ахэм яцІыкІуагъом тэ-гъэж-нэнэжъхэр кытІкІэрысы-гъэхэп, къуаджэм шыпсэушты-гъэх, сабийхэм альпылгъэн ти-Іагъэп. ТІуми Іоф тшІэштыгъ, кІэлэцІыкІухэр сабий ІыгыпІэм тшъэштыгъэх. АщкІэ кьэсІон фаеу слъытэрэр тэ тымакъэ зэ-рэгъахырэм нахъыб пІоми хъу-нэу ахэм атхъакІумэ урысыбзэр зэритыгъэр, кІэлэцІыкІухэр ащ зэрэдиыхъыштыгъэхэр ары. Арэу шытми, тыбзэ тикІалэхэм ашІомикІодынымкІэ лъэшэу

сыхъатиц сиІагъ. Зы тхымафэм бзэмкІэ сыхъатитІу, едженымкІэ зы сыхъат язгъэхъыштыгъ, ятІо-нэрэ тхымафэм предметхэм-кІэ сыхъат пчъагъэр зэблэсхъу-штыгъ. Мыщ дэжыым шыхъэ-гъэунэфыкІы сшІоигъу адыгэ-хэм ямызакъоу, адыгабзэкІэ тхэ-кІэ-еджакІэ зызыгъашІэ зышІо-игъохэр нэмыкІ лъэпкъхэм ащыц кІэлэцІыкІухэми зэрэхэ-тыгъэхэр. Зыми ригъэзышты-гъэхэп, ежъ кІэлэеджакІохэр фэ-ягъэх, джащ фэдэу ны-тыхэм яшІоигъоныгъэкІэ адыгабзэ зэ-зыгъашІэхэрэри ахэтыгъэх. Ащ кыыхэкІэу, Іоф адэшІэныр бэкІэ нахъ кыныгъ. Сызшытхъужы-рэр, зытетым тетэу кьэсІо. Сы-зыпыІы Іофыр кьыздэху сшІо-игъуагъ, хъаулыеу уахътэр згъэ-кІонэу сыфэягъэп, хабзэри, ны-тыхэри, кІэлэцІыкІухэри кьызы-рэгъахыгъэхэр кьэзгъэшъып-кьэжыным сишъыпкъэу сыпы-лыгъ. КІэлэцІыкІухэм нахъы-бэ язгъашІэ сшІоигъоу нэрыІэгъ-гу ІэпыІэгъухэр унэм шыс-шыштыгъэх, чэщ кІахэ охъуфэ-кІэ сапэсыштыгъ, ахэр урокым шызгъэфедэштыгъэх. Еджэгъу сыхъатхэр зытыухэр ужым,

егъэзыгъэ Іоф хэмыІыгъэу, адыга-бзэм изэгъэшІэн нахъ акІуачІэ езыты зышІоигъохэр кьэзгъа-нэштыгъэх, Іоф адасшІэштыгъ. Ащи хэпшІыкІэу ишІуагъэ кьакоштыгъ. Ау сыдэуштыгъ Іоф адэшІагъэкІи, гъэхъэгъэ икъу пфэшыштытэп ны-тыхэми мы Іофым теубытэгъэ пытэ фыра-мыІэу. Сыда пІомэ сыхъат зытІу-шым кьафэсІотагъэр ятІонэрэ тхымафэр кьэсыфэкІэ зышъыгъу-пшъэжыхэрэр кІэлэеджакІохэм кьахэкІыштыгъэх.

КІэлэцІыкІухэм кьафэсІуагэ-хэрэр нахъ дэгъоу агу кьинэ-жыныхэм пае шІыкІэ-амал зэфэ-шъафхэр ІофшІэным шызгъэ-федэштыгъэх. Классым идэпкъ-хэр зэкІэ зэлъаубытэу, адыга-бзэм, адыгэ культурэм, адыгэ ха-бзэм, тишэн-зэхэтыкІэхэм яхы-лэгъэ гушыІэхэр, гушыІэхы-гъэхэр стыхъэти апыслъэшты-гъэх. АлъэкъуацІэхэр, ацІэхэр акІэтхъажыгъэхэу адыгэ тхакІо-хэм, усакІохэм ясурэтхэр дэпкъ-хэм апылгъэгъагъэх. Ахэр ренэу анэгу зэрэкІэтхэм, урокхэм язэ-пыугъохэм акІэрыхъанхэ, ате-тхагъэхэм кьаджэнхэ алъэкІынэу зэрэшытыгъэм ишІуагъэ кьако-

лэгъэ Іофтхъабзэхэу ащыкІохэ-рэм сикІэлэеджакІохэр ахэсы-мыгъэлажэхэу, хагъэунэфыкІырэ чІыпІэхэр кьамыхъыхэу кы-хэкІыштыгъэп пІоми хъушт. КІэ-лэцІыкІухэм ыкІи сисэньхъатэ-гъухэм сишІуагъэ язгъэкІы сшІоигъоу «УзыІэпызышъэрэ хы-сап» зыфІорэ тхыІы цыкІу кьыдэгъэкІыгъагъ, ащкІэ Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмкІэ ыкІи шІэныгъэмкІэ и Министер-ствэ ишІуагъэ кысыгъэкІыгъагъ.

Адыгабзэм изэгъэшІэн ти-еджапІэ чІэлъ зыхъугъэ апэрэ

илъэсым сикласс исыгъэхэр адыгэ зэкІагъэх. СикІэлэцІыкІу-хэр пстэуми кьахэшыхэу згъэ-псы сшІоигъоу ыкІи ны-тыхэр сикъотэгъухэу еджапІэм кьызы-рэкІоштыгъэх шыгъын цыкІухэр зэкІэми зэфэдэу афядгъэдыгъа-гъэх. Ахэр адыгэ тхыпхъэхэмкІэ гъэкІэрэкІагъэхэу шытыгъэх, кІэлэцІыкІухэр рыгушхошты-гъэх, кьэбзэ цыкІухэу еджапІэм кьакоштыгъэх.

Мыекъуапэ республикэм икьэ-лэ шъхъаІэу зэрэшытым, зэлъа-шІэрэ титхакІохэр, тиусакІохэр зэрэшыпсэухэрэм, ахэм зэпхы-ныгъэхэр адэшІыгъэнхэмкІэ

«Адыгабзэм идэхагъэ зэхашІэ сшІоигъу»

КЪЭБЭРТЭЕ-БЭЛЪ-КЪАР Республикэм ыкІи Сирием апэ кІогъэгъэ адыгэ ку-пым адыгабзэкІэ тхыгъэ тхыІыгъэу зыдахыгъагъэхэр кьызфагъэфе-дэхъэ ныдэлъфыбзэр зэгъэшІэ-гъагъэхэм ащыц Ислъам (Гъо-нэжыкьы) Махьирэ. МэкІэ-ма-кІэу еджакІи, тхакІи зэригъэшІа-гъэхэу Адыгэ хэкум шыпсэунэу кьэкІожыгъагъ, илъэс 20 хъу-гъэ Мыекъуапэ зыдэсыр. Зы-шыц лъэпкъым зыхэсым кы-кІоцІ лъэпкъ музейм, радиом, университетым, мэщытым Іоф ащишІагъ, адыгабзэмр адыгэ хабзэмр апэблэгъэ шыпкъэу лэжыагъэ.

БэшІагъэп Махьирэ джыри Адыгэ кьэралыгъо университе-тым Іоф шишІэнэу кызырагъэ-блэгъэжыгъэр, джы ащ хэгъэгъу зэфэшъафхэм кьарыкІыгъэ ныбжьыкІэхэр адыгабзэм хишэн-хэм, ащ рыгушыІэнхэм, рытхэнхэм ыкІи реджэнхэм афигъэсэнхэр ипшъэрылхъ. Ар зэрэмыІоф псын-кІэр зэкІэми кьагурэлон фае.

Студентхэм адыгабзэр зэрагъэ-шІэнэу фаех, ар яныдэлъфыбз.

«Адыгабзэм идэхагъэ зэхашІэ сшІоигъу»

Джащ фэдэу урысыбзэри ашІэн фае, ащкІэ нэмыкІ дисциплинэ-хэри зэрагъэшІэштых. Ау Іофыр кьэзыгъэкІынырэр макІэп. Сту-дентхэр зэрэбгъэдэжштыгъ тхыІ-хэр шыІэхэп. Темэ зэфэшъаф-хэм нэІуасэ афишІыхэ зыхъукІэ, ыгъэфедэшт тхыгъэхэр, шысэхэр ежъ-ежырэу адыгэ усакІохэмрэ тхакІохэмрэ ятхыІхэм Махь-ирэ кьахэхых. ГушыІэжъхэр, гу-шыІэ шэрыохэр егъэфедэх.

Джащ фэдэу тхакІэр студент-хэм ягъэшІэгъэными нахъ Іоф макІэп ишыкІагъэр. НыбжьыкІэ-хэм мэкъэ Іужьухэр агурыгъэ-Іогъуаех, зы макъэм нэмыкІ мэкъэ дэгухэр э чанхэр зэфэ-

шъафхэу кьызапыуцохэкІэ, кьызырэгъагъэхэр зэхэгъэкІухъэх.

— Бзэр зэдгъэшІэнэу зедгъэ-жыагъэр бэшІагъэп, — кьыти-Іуагъ Махьирэ. — ЗэрэслъэкІэу Іофым сыпыІы, ау нафэ кьызы-рэхъурэмкІэ, ныдэлъфыбзэр сту-дентхэм зэрагъэшІэнэу икъоу амал яІэу плъытэныр жыІо.

Апэ ныбжьыкІэхэм адыгабзэр зэрагъэшІэным пае сыхъат пчъа-гъэу кьафатІупшырэр нахъы-багъ — мафэ кьэс зы лекције (сыхъатрэ ныкьорэ), джы тхы-мафэм — лекциитІу.

Бзэм изэгъэшІэн кьин, мафэ кьэс упымыІыгъэм, апэрэ лекци-ем шызэхэпхыгъэр ятІонэрэр

кьэсыфэ пшъэгъушъэжы. Щэ-джэгъоужым студентхэр пшъы-гъэхэу кьызызэхэхъэхэкІэ, зэре-гъугъухэрэми, кьагурыІорэми кьащэкІэ. ЕтІани ахэм былъы-мэн диныр зэрэхъэшъ, бэрэскэ-шхо мафэм нэмазшІыгъом зы-хагъэны ашІоигъоп, бзэм изэ-гъэшІэн а мафэм тефэ.

Сыдэу шытми, Іофхэр икъоу зыпымыІфэхэми, еджэнхэу адыгэ кІалэхэр кьызырэкІуагъэхэр дэ-гъу. Бзэр зэхыхы, рыгушыІэхэу рагъажъэ, нахышІоу зэрагъашІэ ашІоигъу. Ежъхэм атегъэпсыхъа-гъэхэу зэрэдэжэштхэ тхыІхэр ящыкІагъэх.

Махьирэ адыгэбзэ егъэдэжэ-

нымкІэ специалистэу шымыты-ми, адыгабзэу, адыгэ гушыІэхэу, адыгэ мэкъамэхэу аригъашІэхэ-рэр арапыбзэкІэ афызэридзэкІы-жыбзэ, ямэхъанэхэр, тэрэзэу кы-зэрэпІоштыр арегъашІэ, агуре-гъаІо. Зэ бзэм хэшагъэхэ зыхъу-кІэ, нахъ куоу ар язгыгъэшІэшт специалистхэри тІлэх.

— Сэ сызыфаер адыгабзэм идэхагъэ ныбжьыкІэхэм зэхашІэ-нэу ары. Сатыр зэкІухэу усэр кьэзытыхэрэм дунаим идэхагъэ кьызырэралотыкІырэр кьагурыІо хъухэ сшІоигъу.

Езбыр цыкІухэри зэтэгъа-шІэх, адыгэ усакІохэм, тхакІо-хэм ацІэхэр ясэгъэтхых. Дик-тантхэр доскэм тырасэгъатхэх.

Ары, студентхэр мысабыи-жыкыхэми, ныдэлъфыбзэр ашІэ-нымкІэ апэрэ лъэбэкъухэр ашІых ныІэп. Ау ар абзэ гупсэшъ, зра-гъэшІэнымкІэ, агъэфедэшъу-нымкІэ адыгэ чІыгури, адыгэ хэгъэгури ІэпыІэгъу афэхъу-штых.

ШЪАУКЪО

Аслъангуащ.

Гуманитар ушэтын-хэмкIэ Адыгэ республикэ институтым щыкIорэ научнэ сессием шIэныгъэлэжъу Тэу Нурыет кыщилуагъэм сыналэ тесыдзагъ. Адыгабзэм иэкологие ар ехыылэгъагъ. Мы мафэхэм шIэныгъэлэжъым зэдэгущылэгъоу дытилагъэр ащ фэгъэ-хыгъагъ.

— Нурыет, «адыгабзэм иэкологие» нIомэ кыибгъэкIырымкIэ къедгъэжъэн.

— Бзэм иэкологие сIомэ кыизгъэкIырэр адыгабзэм икъэбзагъ, икъэуэхъумэн ары. Ар бэмэ япхыгъ. Унагъор оIокIэ, унэгъо къодыекIэ хъурэп, шIэныгъэлэжъхэр оIокIэ, ахэм язакъокIи гъэцкIагъэ хъурэп, къралыгъоу ащкIэ анахь пшъэрылгъышхо зилэми кыбтенэрэр макIэп. Гъэзетым, радиом ыкIи телевидением яIофышIэхэми бзэр къэуэхъумэгъэнымкIэ бэ ялгытыгъэр. А псэури зэгъусэнхэ фае.

Лъэпкъ цIыкIухэр абзэхэм якъэуэхъумэн егъэгумэкIых. АщкIэ къралыгъом пшъэрылгъэнэфагъэхэр сыдрэ бзэм ыпашъхъэкIи иIэх. Бзэхэр ащ изэфэдэх. Къралыгъуабзэм нэмысыгъэми, сьд фэдэрэ бзи къэуэхъумэн фае.

— АР-м щыпсэурэ лъэпкъ-хэм абзэхэм афэгъэхъыгъэ Закон-ныр заштагъэм ыуж зэхъокIыныгъабз бзэм хэхъоныгъэ ышIынымкIэ фэхъугъэу олгыта?

— ЗэхъокIыныгъэ цIыкIухэр щыIэх. Ахэм ащыщ IофшIапIэхэм ацIэхэр урысыбзэкIи адыгабзэкIи атетхагъэхэ зэрэхъугъэр, театрэм адыгэ текстыр урысыбзэкIэ зэрэщызэрадзэкIыжъырэр ыкIи нэмыкIхэр. Ау ари макIэ. Адыгабзэм инасып

кыхъи къралыгъуабзэ хъугъэмэ, ипшъэрылгъэр ыгъэцкIэнхэ фае.

Адыгабзэр къэуэхъумэгъэн фае сзэгъаIорэмэ ащыщ гушылэхэр тэрэзэу зэрэтымыгъэфедэхэрэр. КъалэкIало кысшIошIэу кыхъокIы хэукъоныгъэу адыгабзэм рылажъэхэрэм яслъэгъулIэхэрэр. Гушылэм пае, кышхъэфачъэм ычIыпIэкIэ кышхъэфачъ къало. Лъэбкъым ычIыпIэкIэ лъэбкъу къало ыкIи къатхэу кыхъэкIы. Тхьац алоным ычIыпIэкIэ хьац ало, хьэтэпэмы хъым ычIыпIэкIэ пхьэтэпэмы хъы ало, гугъэм ычIыпIэкIэ гугъур агъэфедэ. Гугъэмрэ гугъумрэ зэхамыфэу бэрэ кыхъэкIы.

— «Ухъызырыныгъэ дэгъу командэм кыгъэлэгъэуагъ», еIо. Ар кыизэрэуушIынысщытхэр сшIэрэн. Урыс текстэу «Команда показала хорошую подготовку» зыфиIорэр сьдми гушылэ нэпчэ зэрадзэкIыгъ.

— Ары, ащ фэд «Псы кызыкIоэгъэ цIыфхэм адэжъ ти Лышхъэ еблэгъагъ» зэрэ-тIорэри. СьдэушIтэу еблэгъэшт? Нахь тэрэзыр «Лышхъэр псыр кызыкIоэгъэ къуаджэм кIуагъэ е къоджэдэхэу псыр кызыкIэуагъэмэ ахэхъагъ».

— Нурыет, сыхэукъонки хъун, ау «Шыфыр еблэгъагъ» зыфиIорэм къэсымыубытэу зы-

горэ хэлъ. Урагъэблагъи укIуагъ, унэм уихъагъ, ау о уеблэгъагъэп кысшIошIы.

— Непэ гушылэжъхэр ныбжыкIэхэм агъэфедэхэрэр. Ахэм бзэр къагъэбаи, къагъэдахэ нахь мышIэми.

— Гушылэжъыр зыгъэфедэрэр бзэр куоу зышIэу ар кызыгурыIорэр ары. ЕтIанэ гушылэжъхэр ныбжыкIым елгы-тыгъэу нахь агъэфедэхэу рагъажъэ.

— Бэрэ кыхъэкIы адыгэ гушылэ кыыо зыхъукIэ адыгабзэкIэ къэгущыIэ кышIошIэхэу. Ар тэрэзэп. Сыда нIомэ гушылэу къа-пIорэм имэхъанэ кыбгурыIон фае. Загъорэ текстхэм сьдэу зыхъукIэ е къэгущылэрэм сьдэу зыхъукIэ, «арэп, адыгабзэ ышIэрэба мышI» сIоу кыхъэкIы. Гушылэжъэу «ТхьэлэзукIэ зымышIэрэр зэбгыжъы» зыфиIорэр сыгу къегъэкIы. Джащ фэд ныбжыкIэхэу адыгабзэм рылажъэхэрэм ягушылэки, ятхакIи. ЕтIанэ урысыбзэм кыпкъырыкIыгъэ адыгабзэм кырыгъэкIоу тхэхэрэри кълэагъох. Ар кыхъэкIы къодыерэп, кыхъэкIыкIы, кыхъэуукIы.

Джыри зы гушылэ. Адыгабзэм рылажъэхэрэм имыщыкIэгъэ гушылэхэр агъэфедэхэу бэрэ кыхъэкIы. Гушылэм пае, «зыфиIорэ» гушылэр башэрэ имыщыкIагъэу дгъэфедэу мэхъу. «Тхьылэу «ГъэритIум» кыизэрэ-щитхэу» тIоным ычIыпIэкIэ, «ГъэритIум» ыуж «зыфиIорэм» еIошъ петхэ. Ащ фэд организациехэм ацIэ къетIо хъуми. Ар

бзэм ыштагъэ фэд, ау къекIурэп, хъурэп. Ащ фэдэу егъэлыкIы-гъащэм бзэр онтэгъу, еджэгъуае кьешIы. Мы чIыпIэм кышчысIомэ сшIоигъу зэрадзэкIымэ хъушIт гушылэхэри зэрамы-дзэкIыхэу бэрэ кыизэрагъанхэрэри. Гушылэм пае, IофшIапIэм «Свет» ыцIэшъ, «Нэф» нIо хъушIтэп ало.

— Нурыет, мышI узэгущыс-сэн хэлъ. IофшIапIэм ыцIэр «Терминалмэ» сьд епшIэшт? «Факел» агентствэм фаусы-гъэмэ, «БэцIэкIэу мыстхъукIэ гъышIоIыгъэ кIэплэгъэнтхъоур зыпакIэ пылгыр» нIощта? Къэбгъэнэжъымэ нахьышIухэм тэ бэрэ талокIэ.

— Ащ фэд аббревиатурэхэри. БэшIагъэу тэ тIофышIэхэми агурызгъэлон слъэкIырэр тиинститут апэрэ хъарыфхэмкIэ къэт-тызэ тшIынэу. Гуманитар ушэ-тынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтыр ГуАри нIомэ сы-да илажъэр? Ар къагурыIо-штэп ало.

— Ары шхъае, Фэдз е Гъобэкъуае дэс ныоу тигъэ-зет еджэрэм кышIэшт «ГуАри-м иIофышIэхэм ми-нистракIэр аIулагъ» тэло-кIэ? УкIэушIэзэ ерагъэу зэ-бгъэшIэшт аббревиатурэр тигъэзетеджэмэ ящыкIа-гъа?

— Зэ-тIо альэгъумэ, есэжъы-щтых. Ащ фэд «Федеральнэ къулыкъу» аIошъ атхы. «Феде-рал къулыкъу» нIомэ, адыгэ къэ-IуакIэба?

Адыгабзэм икъэбзагъэ къэ-

ухъумэгъэныр унагъом, еджа-пIэм, къралыгъом яIоф. Унагъор анахь шхъаIэу тэло, ау унэгъо закъокIэ бзэм икъэбзагъэ къэу-ухъумэн плъэкIыштэп. Бэрэ сы-нэгу кыкIэуцо цыхъан бзыль-фыгъэу исабый ыIыгъэу ежъ ыбзэкIэ дэгущылэзэ урамым ры-зыщэрэр. Цыхъанхэм кърэ-лыгъуи, телевидении, радиуи, гъэзети, тхылъ тедзапIи яIэп. Ау абзэкIэ мэгушылэх. Тэ сабым янэ-ятэхэр урысыбзэкIэ дэгущ-ылэх нахь, ежъхэм абзэ гура-гъаIорэп, рагъашIэрэп. Сщы-гъушIэжъыхэрэр адыгэ ныоу сы-мэджэщым сьнэ дычIэлгыгъэм ылогъагъэр. «Сэ сивнукхэм ады-габзэ язгъашIэрэп, сыда рашIэ-щтыр, зэрэщыкIагъэр?» Зыпари а лъэхъаным сфелошъугъэл...

— Джары зэкIэри кызыще-жъэрэр. Унагъор ары лъапсэр. Шумылгыр сьдэушIтэу къэу-ухъумэштэ?

— Джыри зы щысэ цIыкIу. ЭвенкылIэу телевидениемкIэ ин-тервью кызылэхъэрэм ипхъорэлъ-фхэу кьешIэкIыгъэу къэзычы-хъэхэрэм яхыллэгъэу корреспон-дентым «мыхэри эвенкхэба?» ыIуи зеупчIым, «мыхэр зыми щышхэп» къариIожыгъ. «Бзэр аIулгъэп, Тундрэм сщэнхэ слъэ-кIыгъэп. Сэри сацгагъ сикIали сэ ссцагъэ, ау мыхэм янасып кы-хыгъэп, зыми щышхэп» ыло-гъагъ. Ар ренэу сыгу къэкIыжъы.

— Тхьагъэгъэпсэу. ДэгущыIагъэр СИХЪУ Гоцнагъу

КЪБР-м КЪЫРАТХЫКIЫ

ТАШЛО АЛЫЙ:

«Тыдэрэ чIыпIэ

сыщылэми, адыгэ орэд кышчысэIо»

Къэбэртэе-Бэлыкъар, Къэрэщэе-Щэр-джэс республикэхэм, Урысые Федера-цием язаслуженнэ артистэу, орэдыло цIэрыIоу Ташло Алай тикъэралыгъо имызакъоу, хымэ чIыпIэхэми дэгъоу ащашIэ. Ащ иорэдкъэIуакIэ зэхэзы-хыгъэу итворчествэ димыхых шIагъо щылэу кычIэкIынэп.

ЕджапIэм зычIэсыгъэ лъэхъанхэм Алай орэд кыIонэу утыгум кыхъа-гъэп. Арэу щытми, еджапIэ ужым ар Налчык дэт музыкальнэ училищым чIэхъэ ыкIи илъэсIо шеджагъэу дзэм къулыкъушIэ ащэшъ, къашъомрэ орэ-дымрэкIэ дзэ ансамблэм хагъахъэ. Ащ ишIуагъэкIэ мы ансамблэм хэтэу ти-къэралыгъо ичIыпIабэмэ ащылагъ, кон-цертхэм чанэу ахэлажъэщтыгъ. Къу-лыкъу ужым музучилищыр кыухыжъи, Санкт-Петербург дэт консерваторием

ишIэныгъэ щыхигъэхъуагъ. Налчык кыизегъэзэжъым, музыкальнэ театрэм IофшIэныр щыригъэжъагъ. Дагыста-ным оперэмрэ балетымрэкIэ итеатрэ, Пятигорскэ опереттэмкIэ театрэу дэт-ми зэпхыныгъэ адыриI.

Хэтрэ опернэ орэдылуи кIэхъопсы Италием имэкъэмэ дунай зэригъэлэгъ-гуным. АщкIэ Ташло Алай инасып кыхыгъыгъ. Ар ахэтыгъ Энрико Кару-зо, Джакомо Пуччини ацIэкIэ Милан щыкIогъэ дунэе зэнэкъокъухэм, ащ нэмыкIэу опернэ театрэу Ла Скала ире-жиссер шхъаIэ ригъэблагъи, охътэ гъэнэфагъэкIэ иIэпэлэсэныгъэ щыхи-гъэхъуагъ.

Ташлом кыIорэ орэдхэр, рольхэр кыизэришIыхэрэр агу рехых. Ащ лIыхъужхэм яобразхэр IупкIэу кье-тых. Дэгъу дэдэу кыидэхъугъэхэм ащы-

щых Джузеппе Верди и «Травиатэ», Петр Чайковскэм и «Евгений Онегин», нэмыкIыбэмэ ахэтхэр.

Алай кьелох орэдхэр адыгабзэкIи, урысыбзэкIи, итальяныбзэкIи, испаны-бзэкIи. АдыгабзэкIэ кыIорэ, цIыфхэм агу нэсырэ орэдхэм ащыщ Даур Ас-лъанрэ ТIэш Хъэмидрэ зэдатыгъэ «Атэжъ лъахэу Къэбэртэи», Тхьабысы-мэ Умарэ и «Адыгэ джэгъу» зыфиIо-хэрэр. Ащ ирепертуар хэт адыгэ орэ-дыжъ заули.

— Адыгэ орэдыбэ сирепертуар хэ-тэп, — еIо Ташло Алай, — сыгу ри-хъэу, сьмакъэ екIоу цыIэр макIэшъ. Хэ-кум, лъэпкъым афэгъэхыгъэ шIулэгъ-гъур зыкIупкIхэр нахь къэсэштэх. Орэ-дэу къасIорэр сэ сыгу римыхъмэ, едэ-Iухэрэм ащкIэ гукъыдэчъ ястышъу-шта?!

Ташло Алай тикъэралыгъуи хымэ чIыпIэхэми концертхэр къашетых.

— Сыдигъуи сиконцерт программэ адыгэ орэдхэр хэсэгъахъэх, — еIо Алай. — Апэдэдэ хымэ къралыгъо сы-зэрэкIуагъэр зышIушIагъэр адыгабзэр ары. Даур Аслъанрэ ТIэш Хъэмидрэ зэдатыгъэ «Атэжъ лъахэу Къэбэртэи» зыфиIорэр Сирием щыкIогъэ зэхэхэм кышчысIолагъ. Орэдым игушылэхэр зые ТIэш Хъэмид Сирием кышчы-хъугъ. Мы орэдыр агу рехыи Сирием, Тыркуем, Иорданием, Израиль ащыпсэ-урэ тилъэпкъэгъухэм. Мызэу, мытIоу ахэм концерт къашыстыгъ, а орэдыр къасIо зыхъукIэ, анэпсхэр къашIуехых.

Батыр Мухъэдинрэ сэрырэ Красно-дар а орэдхэр кышчытIуагъэх. ЫужкIэ ащ фэгъэхыгъэу Интернетым къэбар-хэр кыхыгъэх.

Алайрэ ишхъэгъусэ Тэмарэрэ якIэлэ закъо сабий ыгъыпIэм окIо-фэкIэ адыгабзэ нэмыкIэкIэ дэгущы-лагъэхэп. Урысыбзэр зэришIэн фаери къагурыIоштыгъэ, ау адыгабзэр Iэпэ-дэлэл ашIымэ, къазэрэфемыгъэштэ-жышъуштыр ашIэштыгъэ. КIалэр джыдэдэм я 7-рэ классым ис, адыгаб-зэри урысыбзэри ор-сэрэу ешIэ.

ШХЪЭЩЭМЫШI ИЗ.

ИСКУССТВЭМРЭ СЭНЭХЪАТЫМРЭ

Нэчэс Анжелик.

— Искусствэм сищылэныгъэ зэрпхыгъэм фэшI зыкIи сыкIэгъожьырэн, — кьелуатэ Нэчэс Анжеликэ, — кьызгурэлэ, лъэхъэнэ кьызэрыклэп тызыхэтир, арэу щытми, сызыхэдэн сIагъ.

— Анжеликэ, бэшагъэу тызэнэлэуас. Гурыт еджапIэм уцеджэзэ художе-

Адыгэ Республикэмрэ Къэрэщэе-Щэрджэ-сымрэ язаслуженнэ артисткэу, орэдылоу ыкIи орэдусэу Нэчэс Анжеликэ Iэклиб хэгъэгъу кIуагъэми, Москва е Темыр Кавказымрэ Къыблэ шьолгырымрэ якъалэхэм ащылэми итворчество уасэу ащ къыфашырым уегъагушхо. Адыгэ пшашъэм иныдэльфыбзэ егъэлэпIэ, лъэпкь искусствэр дунаим шаригъашIэ шлоигъу.

ственнэ самодельностым ухэтыгъ.

— А лъэхъаным сэнэхъатэу кьыхэсхыщтыр сIлапэщтыгъэп. Орэд кьэслоныр сикIэсагъ. УицIыкIугъом кьыщыублагъэу искусствэм ухэцэгъэным имэхъанэ нэужым нахъышлоу кьызгурыложьыгъ.

— **Адыгэ къэралыгъо университетим экономикэмкIэ ифакультет «5»-кIэ кьызыоухым IофшIэнэу зызыфэбгъэзэщтым бэрэ уегупшысагъа?**

— Нурбий, джэуапым пэшорыгъэщэу ушыгъуазэми, гъэзетеджэхэр ащ кьызэрэклэупчIэхэрэр сэшIэ. Искусствэр зэрэсикIасэм кьыхэклэу экономикэмкIэ сэнэхъатэу сIэр кьысэжэщтэу слытагъэ.

— **Ухэукуагъэп, арба?**

— Ар уахътэм кьыгъэлэгъошт. Сыгу илгыр кьыосэлэ, ау кьызэрэптыщтыр сIлапэрэп... (Анжеликэ мэххы, нэгъушлоу кьысэлгы. — Е.Н.).

— **Орэд кьызэрэпIорэм даклоу нэкъамэхэр кьыхэхых. Сыда ащ егъэжыпIэ фэхъугъэр?**

— Къасло шлоигъо орэдыр сымыгъотэу, гум «щычэрэ-

гъурэ» орэдышъор зыдэхъыщтыр сымышIэу уахътэ кьысэ-кIуштыгъ. Сшыпхъухэу Фатимэрэ Ларисэрэ зэкIэми апэу сиорэдхэм язгъэдэлхъэзэ, сэр-сэрэу цыхъэ зыфэсшыжъэу сыублагъэ.

— **Шулъэгъу орэдых урысыбзэкIэ уусыгъэхэр. Ахэр ори кьэолох, Дзыбэ Мыхъамэти, нэмыкIэхэми кьэолох. Адыгабзэм узэрэфыщытыр кьытаIоба.**

— Адыгабзэр сэгъэлэпIэ. Мыекъуапэ ия 7-рэ гурыт еджапIэ клэлэгъаджэу шыси-лагъэр Къэрэтэбэнэ Асыет. Ащ гъунэ имылэу сыфэраз. Адыгабзэр бай дэдэу зэрэщытыр, тилъэпкь итэкъухагъэу дунаим зэрэщыпсэурэр, искусствэм иамалхэмкIэ адыгэхэр зэфэп-щэнхэ зэрэплъэкIыщтыр кьыт-фиуатэщтыгъэх. Бэ тызыфи-гъэсагъэр.

— **«Абрэдж Нухъэ иорэд», «Азэмат», «Адысда джы кьэхъугъэр?»**,

нэмыкI пэсэрэ орэдхэр адыгабзэкIэ кьэолох. Адыгэ орэдыр кьэуа-кIэу илэмкIэ, щылэныгъэм чIыплэу щырилэмкIэ зыгорэхэм яогъапша?

— Ясэгъапшэ. Лъэпкьым итарихъ, ишэн-хабзэхэр адыгэ орэдым хэгъэщыгъэх. Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Iэклиб хэгъэгъумэ сачылэу къэбэртэе кьэуакIэр згъэфэдэзэ орэдхэр ащысэгъэжынычых. Искусствэм зэ-лъэпкьэгъухэр зэфэщэх, зэгуре-гъалэх. Адыгабзэкли орэдхэр кьэсэлэх. Тиadyгабзэ апэу зыгъэлэпIэн фаер тэры.

— **Уигухэлъ блогъэхэр кьыталохэба?**

— Орэд кьэсIошт, сыгу кьихъэрэ макъэхэр тхъапэм езгъэкIуштых. Экономикэм епхыгъэ сэнэхъатым сырылэ-жъэным сыдэгъулэрэп. Искусствэр — сищылэныгъ.

— **Искусствэр зикIасэхэр тапэкли бгъэгъушлонхэу пфэсэлэ.**

— Тхъауегъэпсэу.

ИСКУССТВЭМ ИЦЫФХЭР

«Исламыем» кьыхэщы

Дунаим щызэлъашIэрэ орэдыло-къэшьокIо ансамблэу «Исламыем» иконцертхэм уяплъызэ, Агъырджэнэкъо Саныет ымакъэкли, изекIокIэ-шыкIэхэмкIи къахэбгъэщы пшлоигъоу бэрэ кьыхэхы. Ар артисткэ къодыеп, художественнэ пащэу, композиторэу Нэхэе Аслъан зэхэщэн IофхэмкIэ илэпылэгъу, лъэпкь зэфыщытыклэхэр гъэпы-тэгъэнхэм илахышIу хешыхъэ.

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу, Чэчным искусствэхэмкIэ изаслуженнэ IофшIэлэшхоу Агъырджэнэкъо Саныет «Исламыем» иорэдылохэм пэщэныгъэ адызэрехъэ. Ижырэ адыгэ орэдхэр зэгъэфагъэхэу джырэ уахътэ кьэплонхэм фэшI тарихъым зыщыбгъэгъозэн, щылэныгъэм дебгъэштэн фае.

— Саныет тырэгъушхо, — ело Урысы-

ем инароднэ артистэу, композиторэу Нэхэе Аслъан. — Орэдэу ептырэм, музыкальнэ произведение «Исламыем» кьы-лорэмэ ымакъэ къахэгъуатэ. Нэгырэ зулэмэ кьызэдалорэ орэдыр кьыхидзэуи кьыхэхы. НыбжыкIэу купым тштэхэрэм Iэпылэгъу зрафэхъурэм лъэшэу сегъэразэ.

Сурэтым итыр: орэдылоу Агъырджэнэкъо Саныет.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

Адыгэ мэкъамэм игуаш

Адыгэр адыгэу кьэнэжыным пае непэ орэдым ипшъэрылэ ин дэд. Ныдэльфыбзэр зыкIэлэ мэкъамэм гум кьытезэрэхъэрэ пщагъохэр шъабэу тырефыхэш, псэм кьарыу кьыхельхажы, уинеушрэ мафэ шIуклэ уцэгугъы. Ары орэдылор «жъуагъо» зыкIэхъурэр: шъыпкъагъэм, дэхагъэм, шIум ауасэ угу шимыгъэушIункIэу щылэныгъэм кьыбдыхэт.

Гъэсашэ Наталье Джылахъстэней щыщ кьалэу Тэрч кьыщыхъугъ. Пасэу, сабий IыгъыпIэм защэщтыгъэм кьыщыублагъэу, орэдыр зэрикласэм гу лъа-тагъ. Гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъохэм ар Налщык кьырагъэблагъэзэ республи-кэ мэфэклэ зэхэхэхэр кьыгъэдахэ-

щтыгъэх. Яблэнэрэ классыр кьыухыгъэ къодыеу ар музыкальнэ еджапIэм чIагъэхъанэу Владикавказ ащэ. Ау макъэкли сэнаушыгъэкли агу зыщэ-фыгъэ пшъэшгъэ цыкIур аштрэп... зэрэцIыкIулом кьыхэхIэу. Наталье еджапIэр кьызиухкIэ Налщык музыкальнэ еджапIэм чIэхъэ, етIанэ илгэ-ситIо шеджагъэу Саратов иконсерва-торие аштэ. Еджэныр кьызиухкIэ рес-публикэм кьегъэзэжы, а уахътэм орэ-дылохэр зыхэтыгъэ кьэшьокIо ансам-блэу «Кабардинкэм» хэхъэ. Джащ кьыщегъэжыагъэу Наталье кьэралыгъо 50-м ехъу кьыкIухагъэ «колоратурное сопрано» зыфалорэ ымэкъэ жьгыры-укIэ кьедэлэуэу кьекIолIэрэ цыфхэм агу-

хэр кьылтэу. «Зы концерти, тыдэрэ кьэ-ралыгъо сыкIуагъэми «Адыгэ мэкъэм» орэдыр кьыщысымылоу кьыхэхIыгъэп.

Непэ УФ-м инароднэ артистэу, про-фессорэу Гъэсашэ Наталье Темыр Кавказым искусствэхэмкIэ иинститут щырегъаджэх. 2006-рэ илгъэсым кьы-щегъэжыагъэу Темыр Кавказым щекIо-кIы Гъэсашэ Наталье ыцIэклэ зэхэщэ-гъэгъэ орэдыло-ныбжыкIэ зэнэкъокъур.

Мэкъамэмрэ гумрэ зэрэгъотынхэм пае ищыкIагъэр бэ. «Орэдым гупсэ-фыгъо кьыуитэу щытын фае», — ело зищылэныгъэ искусствэм лъэгукIэтын фэзышIыгъэ бзылфыгъэм. Ары ежы-ри зыфэлажъэрэр.

ЖЭМЫХЪО Марян.

Редактор шъхьалэхэр:

ДЭРБЭ Тимур
ХЪЭШIУЦЭ Мухъэмэд
ТХЪАГЪЭПСЭУ
Уцужьыкъу

■ Зэхэзыщагъэ-хэр:

Адыгэ Республи-кэм и Къэра-лыгъо Совет — Хасэр, иминист-рэхэм я Кабинет

■ КьыдзыгъэкIырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкь IофхэмкIэ, Iэклиб кьэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкьэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи кьэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет

■ Зышаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлылгъэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыплэ гъэIорышIапI, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр ПИ №10-3892

■ Зыщыхауытырэр

ОАОу «Полиграф-тедзапIэу «Адыгейр», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

■ Редакциер зыдэщылэр:

385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр — 52-16-79, редактор шъхьалэм иапэрэ гуадзэр — 52-49-44, редактор гуадзэр — пшъэдэкIыж зыхъырэ секретарыр — 52-16-77.
E-mail: adygvoice@mail.ru

■ Пчъагъэр 3560

Индексхэр 52161
52162
Зак. 0000